

**04** Verdensbanken:  
Færre enn 10 pst.  
ekstremt fattige

**12** Mosambik:  
Endelig  
landminefritt

**40** Film fra Sør:  
25 år med smale,  
sære filmer

Tanzania  
– vekst for  
hvem?  
Side 24



# BISTANDSAKTUELT

NR 6 – OKTOBER 2015 [www.bistandsaktuelt.no](http://www.bistandsaktuelt.no)

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING



# Sahel- krise – i skyggen av Syria

Syria-krigen har lagt et ekstremt press på verdens humanitære systemer. Nå slår FN alarm om en ny krise: i Sahel-beltet i Afrika.

**Syria – side 8,  
Sahel – side 16**

Foto: Karam al-Masri / AFP / NTB Scanpix

Foto: Issouf Sanogo / AFP / NTB Scanpix

B-POSTABONNEMENT



**Gategutten som  
overrasket alle**

**Side 36**



# Aktuelt



Mange syrere som før var progressive og sekulære, er nå ekstremt oppgitt over situasjonen. De føler seg forlatt og glemt av resten av verden, sier professor i Midtøsten-studier, Ziad Majed. Side 8

## Tid for å tenke kvalitet

### Leder

**R**egjeringen har valgt utdanning som sin utviklingspolitiske fanesak. Den har lovet at utdanningsbistand skal dobles til rundt 3,4 milliarder kroner innen utgangen av denne stortingsperioden. Den sentrale partneren for bruk av norske bistandspenger har vært Unicef.

En fersk evaluering av norsk utdanningsstøtte kanalisert gjennom Unicef og Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) gir likevel grunn til en viss bekymring. Rapporten viser at flere elever, nye skoleklasser eller utdeling av flere blyanter, ikke nødvendigvis fører til at barna blir flinkere til å lese, skrive og regne.

Unicef ble evaluert ut fra kvalitetsmål, og strøk. FN-organisasjonen fikk heller ikke ros for åpenhet eller rapportskrivning. Rapporten bør være interessant lesing for enhver med interesse for bistand kanalisert gjennom FN. Det er ikke ofte at FN-organisasjonene, som mottar store summer fra Norge, går grundig etter i sømmene.

Rapporten speiler muligens en frustrasjon blant kilder i forvaltningen som har erfaring fra samarbeid med FN-systemet. Enkelte FN-organisasjoners arbeid har i årevis vært tåkelagt av dårlige og lite konkrete rapporter.

God utdanning er vanskelig å få til og komplisert å måle. Det gjelder i Norge – og ikke minst i utviklingsland. Derfor er det viktig at norske aktører innenfor utdanningsbistand studerer rapporten nøye, og krever kvalitet på både målsettinger og rapporteringer av resultater.

## BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

# Unicef får

FNs barnefond Unicef får knallhard kritikk i en ny evaluering. Organisasjonen, som er en norsk «bistandsbaby», mangler åpenhet og kan ikke dokumentere at elever lærer mer. **Av Jan Speed**

**R**egjeringen Solberg har satt seg som mål at Norge skal være ledende internasjonalt på bistand til utdanning, og har lovet å doble støtten til utdanning i løpet av stortingsperioden. To organisasjoner som har nytt godt av denne storsatsingen er Unicef og Det globale partnerskapet for utdanning.

I 2014 mottok Unicef 520 millioner kroner fra Norge til utdanningsprogrammer. Det er en kraftig økning siden begynnelsen av tiåret da støtten lå på rundt 120 millioner kroner årlig. Siden oppstarten i 2002 har Det globale partnerskapet for utdanning (GPE) mottatt i overkant av 1,6 milliarder kroner fra Norge.

Men nå er innsatsen til de to bistandsaktørene evaluert, på oppdrag fra Norad. Den nye evalueringen viser at resultatene er svake og ofte ikke kan dokumenteres.

### Slakter Unicef

Tilsammen har Unicef og GPE forvaltet 98 prosent av den norske multilaterale bistanden i perioden 2009-13. Evalueringen ser blant annet på hvordan de to mottakerne av norsk bistand kan dokumentere arbeidet de har gjort. Konsulentene fra selskapet Development Portfolio Management Group, skriver at «både Unicef og GPE mangler åpen og lett adgang til nøkkeldokumenter.» Rapporten kaller FN-organisasjonens utforming og rapportering av prosjekter for «generelt utilfredsstillende».

Konsulentene mener også det er vanskelig å se om aktiviteter fører til resultater. Kvalitetssikring av prosjekter gis karakteren «veldig svak». «Unicef styrer ikke bistanden etter metoder som øker sjansene for å oppnå de tiltenkte resultater», heter det i evalueringen. GPE er noe bedre på bistandseffektivitet enn Unicef, ifølge evalueringen.

GPE er et offentlig-privat partnerskap der både stater, næringsliv og organisasjoner inngår.

### Lite læring

Evalueringen, som er foretatt av et uavhengig konsultentselskap på oppdrag fra Norad, tar for seg perioden 2009 til 2013. Den vurderer resultater av de to organisasjonenes innsats på landnivå. I evalueringen gjennomgås utdanningsbistanden til ti land, mens

fire land er gransket særlig grundig: Nepal, Etiopia, Madagaskar og Malawi.

Bare seks av ti land hadde mål for læring som del av Unicef-programmer, men ingen kunne rapportere om økt læring. Fem av ti land med GPE-prosjekter kunne ikke vise forbedret læring blant elever. Bare ett land, Etiopia, oppnådde målene for læring. I Nepal gikk leseferdighetene ned – i hovedsak på grunn av at en kraftig økning i elevtallene førte til inntak av elever med svak læringsbakgrunn.

### Bedre likestilling

I mange land er det bedre likestilling og flere jenter i grunnskolen. I noen tilfeller fikk jentene bedre resultater enn guttene. Men jenter henger fortsatt langt etter guttene i de eldre årsklassene. De henger også etter guttene i de fattigste områdene av landene.

Konsulentene mener at både GPE og Unicef til en viss grad har klart å nå marginaliserte grupper «på en eller annen måte». Men at offentlig statistikk for disse gruppene er svært mangelfull.

Antall lærere har økt. Det er bygget flere klasserom. Og landene har fått mer undervisningsmaterieell. Men det har ikke vært nok til å kompensere for befolkningsvekst og at flere elever nå går på skolen. Kvaliteten på utdanningen er ikke blitt bedre, viser evalueringen.

«Det er kanskje overraskende at få land viser en positiv læringsutvikling, gitt at alle har generøs støtte til grunnelementene for vellykket læring. Men det er en voksende enighet om at det å få basisinnholdet på plass er nødvendig, men ikke nok til å sikre bedre læring» heter det i evalueringen.

Konsulentene påpeker andre faktorer: Lærere har ikke fått mer

«Unicef styrer ikke bistanden etter metoder som øker sjansene for å oppnå de tiltenkte resultater.»

**Fra rapporten Evaluation of Norwegian Multilateral Support to Basic Education.**



## ■ MEDISIN

**Nobelpris for forskning på parasittorm**

Irskfødte William Campbell og japanske Satoshi Omura er tildelt Nobel-prisen i medisin for sin forskning på parasittorm. De to deler prisen med kinesiske Tu Youyou, som æres for sin forskning rundt ny behandling mot malaria.

## ■ SULT

# 795

millioner mennesker har ikke nok mat til å kunne leve et sunt liv, ifølge Verdens matvareprogram.

«» **Det er slående hvor lite folk kan om utviklingsbankene, både allmennheten og det utviklingspolitiske miljøet.** «»

Per Ø. Bastøe, fagbokforfatter og bistandsveteran

Foto: Utenriksdepartementet

# refs for svak bistand



I sommer undertegnet utenriksminister Børge Brende en avtale med Unicefs direktør Anthony Lake om økt støtte til organisasjonens utdanningsarbeid. Nå får organisasjonen kritikk.

tid med hver elev, det har ikke vært fokus på undervisning på morsmålet de første årene og heller ingen systematisk oppfølging av lærerne. Av landene som ble evaluert var det bare Etiopia som satset store deler av statsbudsjettet på utdanning.

**Malawi sliter**

Malawi er et av landene som regjeringen Solberg har valgt som pilotland for utdanningsbistand. Det er ett av

fire land der evalueringsgruppen har gjort en dypere analyse, og der både Unicef og GPE har stått sentralt. Der har andelen elever som gjør seg ferdig med grunnskolen (primary school) sunket fra 52 prosent i 2010 til 31 prosent i 2014.

Landet har suksess med å utdanne lærere. Men myndighetene klarer ikke å skaffe alle jobb, eller boliger på landsbygda og mange av de nyutdannede forlater yrket. Målet om

å bygge 3000 nye klasserom er ikke nådd. Årsaken er «dårlig styring» fra myndighetenes side.

**Fornytt avtalen**

Med 700 klasserom mindre enn planlagt vil det ikke være mulig å nå målet om at det i gjennomsnitt kun skal være 57 elever per klasserom innen 2017. I noen distrikter er det i dag 55 elever per klasse, mens i andre er det 171 elever i samme rom. Situasjonen

for landet påvirkes også av skandaler rundt offentlig pengebruk og bistandskutt fra givernes side.

I sommer undertegnet utenriksminister Børge Brende en avtale med Unicef om 1,16 milliarder kroner de kommende to årene til utdanning og andre prosjekter. «Unicef leverer gode resultater i felt», fastslo han ved undertegnelsesseremonien, som fant sted i forbindelse med toppmøtet «Utdanning for utvikling». ■

## – Unicef har endret rutiner

– Vi tar imot alle evalueringer positivt. Vi tror det styrker oss til å gjøre en enda bedre jobb med å hjelpe flere barn til å få utdanning, sier kommunikasjonssjef Merete Agerbak-Jensen i Unicef Norge til NRK.

Hun opplyser at organisasjonen har endret rapporteringsrutiner og ansatt en direktør med hovedansvar for resultatrapportering ved hovedkontoret i New York.

Overfor NRK poengterer hun at Unicef har de seneste årene vært mest opptatt av å få flest mulig barn inn i skolen.

– Nå må vi også sette mer fokus på kva-

liteten i utdanningen, sier Agerbak-Jensen.

Sølvi Lillejord, direktør for Kunnskaps-senter for utdanning. Hun understreker at evalueringen er klar på at Unicef strever med å nå målene sine.

– Det er lett å få inntrykk av at det er et ledelsesproblem. Men det avgjørende hvis man skal lære av en evaluering er å finne ut hvorfor målene ikke blir nådd. Evalueringen tar utgangspunkt i en prosjekt-implementerings-tankegang. Men den tekniske siden av arbeidet er bare en del av det hele dersom vi vil hente ut lærdom for å bedre

norsk støtte til utdanning, sier Lillejord.

Hun påpeker at at mange forhold spiller inn når man skal undersøke i hvilken grad utdanningsbistand lykkes.

– Vi må se på målene, om de er mulig å nå. Det er også et spørsmål om hva slags grunnlagsinformasjon prosjekter tar utgangspunkt i. Om tallene er riktige eller om de har blitt pyntet på. Samtidig vil målet om bedre kvalitet på utdanning kunne påvirkes av forhold vi ikke har kontroll over, som lokal kultur og tradisjon, politiske vilje, lokal kompetanse og kapasitet, sier Lillejord.

## Unicef og GPE

**Unicef**

- FNs barnefond ble etablert i 1946.
- Arbeider i 190 land og territorier.
- Har forvaltet 74 prosent av norsk multilateral bistand til grunnutdanning (2009–2013)

**The Global Partnership for Education**

- Ble etablert i 2002 og er underlagt Verdensbanken.
- Har partnerskap med 58 land (2013).
- Har forvaltet 24 prosent av norsk multilateral bistand til grunnutdanning (2009–2013)



4 **Aktuelt**

# Færre fattige i verden

I 2015 vil andelen av jordas befolkning som er ekstremt fattige for første gang være under 10 prosent, mener Verdensbanken.

Av **Tor Aksel Bolle**

**D**ette er dagens beste nyhet – våre prognoser viser at vi er den første generasjonen i verdenshistorien som kan avskaffe ekstrem fattigdom, sa Verdensbankens direktør Jim Yong Kim da tallene ble lagt frem i begynnelsen av oktober.

Ifølge Bankens anslag vil det i slutten av 2015 være rundt 702 millioner mennesker som lever i ekstrem fattigdom, for under 1,90 dollar om dagen. (Blant annet på grunn av prisstigning har Verdensbanken oppjustert grensen for ekstrem fattigdom fra 1,25 dollar om dagen til 1,90.)

## Går riktig vei

De drøyt 700 millioner menneskene i verden som lever i stor fattigdom utgjør om lag 9,6 prosent av jordas befolkning. Det er et stort tall, men utviklingen går i riktig retning. Antallet ekstremt fattige mennesker har falt med om lag 200 millioner bare siden 2012.

Går man lenger tilbake, blir den positive utviklingen enda klarere: i 1999 var det drøyt 1,7 milliarder som levde i ekstrem fattigdom – som tilsvarte hele 29 prosent av jordas befolkning den gang.

Verdensbankens rapport peker på noen helt grunnleggende årsaker til den globale fattigdomsreduksjonen de siste årene: Mange utviklingsland, blant dem mange av de mest folke-

rike, har hatt sterk økonomisk vekst. I mange utviklingsland har dette også ført til at de fattigste har fått det bedre. Politisk stabilitet og fred er viktig. Store satsinger på utdanning og helse har gitt resultater.

Langt færre blir også rammet av sykdommer som aids, malaria og tuberkulose. Flere har tilgang til rent vann og skikkelige doer.

## Kina og India

Kina har lenge vært den store motoren i global fattigdomsreduksjon. I 1990 var det rundt en milliard ekstremt fattige i regionen Øst-Asia/Stillehavet. Nesten hele den milliarder bodde på landsbygda i Kina.

I 2015 anslår Verdensbanken at det kun er rundt 80 millioner svært fattige mennesker i Øst-Asia/Stillehav-regionen. Tallene viser også at fattigdomsreduksjonen har akselerert også i Sør-Asia, blant annet i land som India og Bangladesh. Mens Sør-Asia hadde om lag 310 millioner ekstremt fattige innbyggere i 2011, er tallet nå 231 millioner, ifølge Verdensbanken. Det er en reduksjon fra om lag 22 prosent av befolkningen i denne regionen for fire år siden, til 13,5 prosent i år.

## Afrika henger etter

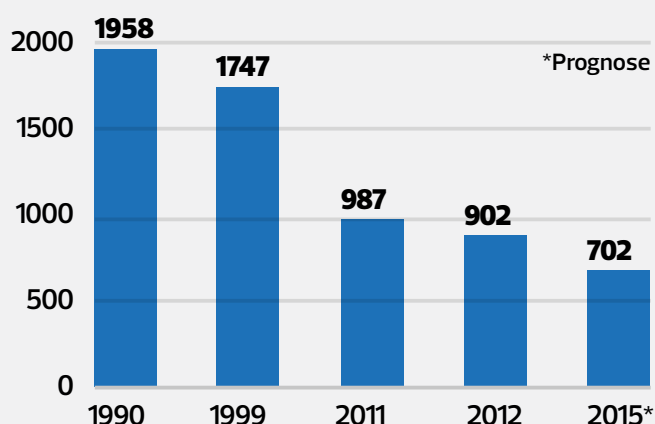
Men selv om tendensen globalt er svært positiv understrekes det i rapporten at det gjenstår store utfordringer. «Fattigdomsnivået er fortsatt uakseptabelt høyt og særlig

Det blir stadig færre fattige i Sør-Asia, noe som begynner å slå ut på den globale statistikken. I dette nabolaget i Dhaka, Bangladesh, betyr det blant annet at folk kan skaffe seg tv og har tid til å se på.

Foto: A. M. Ahad / AP / NTB Scanpix



## Millioner ekstremt fattige



Kilde: Verdensbanken, 2015

konsentrert i Det sørlige Afrika og i Sør-Asia», skriver rapportforfatterne.

De viser til at de samme tre regionene, Øst-Asia/Stillehavet, Sør-Asia og Afrika sør for Sahara, har hatt 95 prosent av verdens fattige de tre siste tiårene. Men fordelingen mellom regionene har endret seg kraftig. En stadig større andel av verdens fattige bor i Afrika sør for Sahara.

Fattigdomsreduksjonen i denne delen av verden går mye langsommere enn i Asia. Afrika sør for Sahara har nå om lag 347 millioner ekstremt fattige mennesker. Det er hele 43 prosent av alle de fattigste i verden.

## Anbefaler tiltak

Verdensbanken anbefaler i rapporten en rekke tiltak som de mener er

nødvendige hvis målet om å fjerne ekstrem fattigdom innen 2030 skal nås. Bankens eksperter vektlegger blant annet dette:

■ **Inkluderende vekst:** Økonomisk vekst er avgjørende, men ikke nok i seg selv. Veksten må kombineres med tiltak og politikk som skaper muligheter og arbeidsplasser for de fattigste.

## ■ Investeringer i menneskelige ressurser og utvikling:

Det er avgjørende at landene investerer i utdanning, helse, renere vann og sanitær. Dette er spesielt viktig for barn og unge, som er landenes viktigste kapital.

## ■ Utbygging av sikkerhetsnett:

Grunnleggende sosiale tjenester og støtteordninger er særlig viktig for de fattigste. Det kan være programmer rettet mot fattige grupper, ordninger som forhindrer at folk faller tilbake i ekstrem fattigdom, samt globale ordninger som kan hjelpe land som er utsatt for eksempel for naturkatastrofer. ■

«Antallet ekstremt fattige mennesker har falt med om lag 200 millioner bare siden 2012.»





## – Vil ta tid for Afrika

– Den kraftig veksten i Kina er fortsatt en hovedforklaring på reduksjonen i global fattigdom. I Kina har veksten ført med seg framgang i inntekter både på landsbygda og i byene gjennom vekst i arbeidsintensiv industri. Det har gavnet de fattigste. I India har de fattige ikke fått del i veksten i like stor grad, men tendensen er redusert fattigdom der også, sier Magnus Hatlebakk som er seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen.

Han understreker at det tok flere tiår med solid økonomisk vekst i Asia før de store reduksjonene i fattigdom slo inn. Han tror også det vil ta tid før fattigdomsreduksjonen i Afrika virkelig skyter fart.

– Problemet i Afrika er at andelen fattige er såpass høy, de mest optimis-

tiske prognosene sier rundt 35 prosent. Mange av de fattigste bor på landsbygda, uten strøm og tilgang til veier. Jeg tror fort man kan få en utvikling i Afrika som minner litt om den i India: at byene vokser og at middelklassen vokser. Men hvor det fortsatt er fattige på landsbygden som i liten grad får del i veksten.

– Hva må til for å redusere fattigdommen også i Afrika?

– Det er jo uhyre sammensatt og det er vanskelig å generalisere for så mange og forskjellige land. Økonomisk vekst og fred er nødvendig, men jeg mener også at satsing på landbruk og infrastruktur, som veier, elektrisitet, vil være viktig for å redusere fattigdommen i Afrika, sier Hatlebakk. ■



Magnus Hatlebakk, seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen.

# Norad-sjef på et perfekt tidspunkt

Den erfarne diplomaten og bistandsbyråkraten Jon Lomøy (62) blir ny sjef i Direktoratet for utviklings-samarbeid. Det skjer nøyaktig 30 år etter at han første gang begynte i Norad. **Av Gunnar Zachrisen**

Den påtroppende Norad-direktøren mener at høsten 2015 er et nærmest «perfekt tidspunkt» å ta fatt på en slik oppgave.

– Jeg hadde veldig lyst på denne jobben, sier Jon Lomøy til Bistandsaktuelt.

– For meg er det i år et flott sammenfall av begivenheter. I disse dager avslutter verden en periode med FNs tusenårs mål og har vedtatt nye bærekraftige utviklingsmål. Disse målene vil sette agendaen for mye av utviklingsarbeidet de kommende 15 årene. Samtidig er det i år nøyaktig 30 år siden første gang jeg begynte å jobbe i Norad, som saksbehandler, sier Lomøy.

Lomøy er for tida direktør i OECDs direktorat for utviklingssamarbeid (DCD), der han har vært siden 2010.

### Innspill

Han har de siste årene bidratt til OECDs innspill i prosessen rundt de nye utviklingsmålene. Nå vil han bruke sin 30-årige bistandserfaring til å bidra til Norges deltakelse i gjennomføringen av dette store internasjonale løftet.

– Det er kraftige ambisjoner som

verden har tatt på seg, og her er Norge en av mange aktører, sier han.

Den nye Norad-direktøren er vel kjent med den pågående humanitære krisen i verden, men han ønsker ikke å spekulere i om norsk langsiktig bistand og hans egen nygamle etat vil måtte lide under konkurransen fra nødhjelp og humanitær bistand.

– Det er regjeringens oppgave å fastsette budsjettene, så det vil jeg ikke mene noe om. Men det er klart at vi er inne i en periode der det må tas vanskelige avveininger mellom ulike formål. Bør norske penger benyttes til langsiktig bistand, forebygging eller akutt krisehåndtering? I denne diskusjonen må også Norad bidra med faglige innspill, sier Lomøy.

### Erfaren

Utenriksminister Børge Brende skal i neste uke presentere den nye direktøren for ansatte i Norad.

– Jon Lomøy er en erfaren leder med solid kunnskap om hvordan bistanden kan oppnå best mulig resultater, sier utenriksminister Børge Brende i en pressemelding.

– Han har vist at han evner å tenke nytt og tilpasse bistanden til endrede forhold i våre samarbeidsland. Jeg ser fram til å samarbeide med ham, sier Brende.

Lomøy har tidligere hatt lederposisjoner i Norad fra 1989-1996, blant annet som leder av den daværende seksjonen for Øst-Afrika, samt som nestleder og leder av regionavdelingen for Afrika. I årene 1996-2000 var han ambassadør i Zambia. Han vendte tilbake til Norad i perioden 2001-2004 som leder av avdelingen for Det sørlige Afrika.

### Åremål

Direktørstillingen i Norad er en åremålsstilling for en periode på fire år. Direktøren skal lede en arbeidsplass med i overkant av 200 medarbeidere.

Lomøy etterfølger siviløkonomen Villa Kulild (51). Hun var Norad-sjef i perioden 2010-15, og er nå blitt departementsråd i Samferdselsdepartementet. ■



Jon Lomøy har lang erfaring fra norsk og internasjonal utviklingspolitikk og diplomati. Foto: OECD

Interessert i siste nytt om **BISTANDS-BUDSJETTET?**

Sjekk ut våre nettsider [bistandsaktuelt.no](http://bistandsaktuelt.no)



6 **Aktuelt**

# Kidnappingsdrama ender i retten

Hjelpearbeideren Steve Dennis, som ble kidnappet under et oppdrag for Flyktningshjelpen, har møtt sin tidligere arbeidsgiver til meklings. De kom ikke til enighet. Saken havner trolig i retten.

**Av Hege Opseth Vandapuye**

**K**anadiske Steve Dennis ble bortført sammen med tre andre i grenseområdene mellom Kenya og Somalia for tre år siden, på oppdrag for Norges største hjelpeorganisasjon.

– Total svikt i oppfølgingen, både menneskelig og økonomisk. Slik beskriver hjelpearbeider Steve Dennis Flyktningshjelpens oppfølging etter opplevelsen som forandret livet for hans.

Han har saksøkt sin tidligere arbeidsgiver. 1. oktober hadde partene et meklingsmøte i Oslo.

– Vi tar dette på det største alvor, og vi bruker mye tid og krefter på saken. Vi er åpne for å lære og har veldig fokus på å se fremover og ivareta de som jobber hos oss nå, sier assisterende generalsekretær Geir Olav Lisle til Bistandsaktuelt.

Dennis og hans advokat er svært ordknappe etter møtet, men konstaterer at etter tre års kamp er det fremdeles ingen enighet. Den dramatiske saken ser ut til å ende opp i Oslo Tingrett senere i oktober. Også internasjonalt skaper det overskrifter at en ansatt som ble skutt og kidnappet på jobb nå saksøker sin tidligere arbeidsgiver for manglende oppfølging.

## En drept

Angrepet på Flyktningshjelpens bilkolonne 29. juni 2012 er det mest alvorlige i Flyktningshjelpens 63 år lange historie. Kolonnen på tre biler ble angrepet i flyktningleiren Dadaab i grenseområdet mellom Kenya og Somalia. Den ene sjåføren, Abdi Ali, ble drept, mens én person ble alvorlig såret. Fire medarbeidere ble bortført.

Flyktningshjelpens biler hadde ikke væpnet eskorte, til tross for at de beveget seg inn i et område med høy risiko. Daværende generalsekretær, Elisabeth Rasmusson, satt i en av de tre bilene som ble angrepet. Denne bilen kom seg unna. De fire bortførte medarbeiderne, blant dem Steve Dennis og norske Astrid Sehl, ble reddet etter fire dager. Det skjedde da soldater alliert med Kenya fant og angrep kidnapperne inne i Somalia.

## Fikk ikke gehør

I to og et halvt år har Dennis arbeidet for å få Flyktningshjelpen til å starte en uavhengig gransking av hva som virkelig skjedde den dramatiske dagen. Da han ikke fikk gehør hos sin tidligere arbeidsgiver, valgte Dennis å gå til sak mot den norske hjelpeorganisasjonen. Nå har han samlet inn over 30 000 dollar (omlag 310 000 kro-

ner) for å finansiere rettsaken.

– En uavhengig gransking av det som skjedde er avgjørende for meg. Det markerer også slutten på min kamp for å få oppreisning. Rettsaken kan gi meg dette, selv om det ikke forandrer noe på skadene jeg fremdeles sliter med, har Steve Dennis tidligere sagt til Bistandsaktuelt.

Dennis ble skutt i låret og er senere diagnostisert med posttraumatisk stressyndrom. Ifølge hjelpearbeideren stoppet Flyktningshjelpen sykelønnen etter seks måneder. Siden den tid har han kun hatt deltidsjobber. Arbeidsmulighetene påvirkes av skadene.

## Vil ikke spesifisere

Meklingsmøtet 1. oktober, skal være første gangen partene har møttes siden januar i år. Den gang la Flyktningshjelpen et konkret tilbud på bordet, men uten at partene kom til enighet. Assisterende generalsekretær Geir Olav Lisle ønsker ikke å spesifisere hva tilbudet inneholdt, men sier dette til Bistandsaktuelt:

– Vi er veldig lei oss for belastningen som Steve Dennis har hatt, og

vi er svært lei oss for at vi ikke har kommet frem til enighet om dette. Jeg kan ikke kommentere detaljene i meklingsen. Vi er åpne for samtale om å komme til enighet fram mot rettsaken.

Lisle har tidligere selv reist til Kenyas hovedstad Nairobi for å snakke med Dennis. Det førte heller ikke frem.

– Det ligger i sakens natur at vi står langt fra hverandre i denne saken. Men jeg har ikke lyst til å utdype nå hva disse forskjellene består i, sier Lisle.

Heller ikke advokaten til Steve Dennis ønsker å kommentere detaljene i uenigheten mellom partene.

## Klarer ikke jobbe

Dennis sier han går til sak for å få oppreisning og for å ansvarliggjøre de som tok beslutningene den fatale dagen. I tillegg mener han det er nødvendig å sette sikkerhet og oppfølging av hjelpearbeidere på dagsorden.

– Det siste er selve kjernen i min sak mot Flyktningshjelpen, sier han.

I over ti år har han arbeidet som hjelpearbeider. Dennis har vært utstasjonert i land som Somalia, Sør-Sudan, Tsjad og Sri Lanka.

Ifølge Dennis er det umulig å fortsette å jobben som hjelpearbeider etter det som skjedde.

– Karrieren er over, fastslår han.

Lisle sier at Flyktningshjelpen har hatt en løpende dialog med Dennis. Han sier det er tatt initiativer som ikke har ledet frem.

– *Motparten hevder dere har vært innkalt til tre meklings, og dere nektet å stille?*

– Vi har hatt forhandlinger, vi har fremsatt et tilbud i 2015 og har opplevd at det tilbudet ble avvist og at det ikke var rom for forhandlinger etter det, sier Lisle.

## Beklager

– *Tar dere selvkritikk på manglende oppfølging av Steve Dennis?*

– Vi beklager de belastningene Steve Dennis har opplevd i forbindelse med hendelsen i 2012. Vi kan ikke kommentere på oppfølging av enkeltansatte i media. Men vi jobber systematisk med å forbedre vår støtte og oppfølging til ansatte. For Flyktningshjelpen er våre ansattes sikkerhet og oppfølging av våre medarbeidere høyeste prioritet.

– *Hvor skadelig er denne saken for Flyktningshjelpen?*

– Det som skjedde i Dadaab var alvorlig for alle involverte parter. Vi hjelper mennesker på flukt hver dag i verdens vanskeligste områder. Sikkerhet for våre medarbeidere og oppfølging av våre ansatte er høyeste prioritet og helt avgjørende for å kunne drive våre programmer. Ethvert angrep som truer sikkerheten til våre ansatte og som hindrer oss i å utføre oppdraget vårt er skadelig for oss. Vi jobber hver dag for å minimere risiko, og jobber kontinuerlig for å lære av hendelser, sier Lisle. ■

**Steve Dennis (til v.) saksøker Flyktningshjelpen etter kidnappingdramaet i Dadaab. Saken har vært omtalt i internasjonale medier.**  
Foto: NTB Scanpix



« Total svikt i oppfølgingen, både menneskelig og økonomisk. »

**Steve Dennis, hjelpearbeider som går til sak mot Flyktningshjelpen**





Verdensbankens sjef Jim Yong Kim er en populær gjest i mange utviklingsland. Her besøker han Perus hovedstad Lima. Foto: Mariana Bazo / Reuters / NTB Scanpix

# Verdensbanken får FN-kritikk

FNs spesialrapportør Philip Alston karakteriserer Verdensbanken som en «menneskerettighetsfri sone», og oppfordrer bankens sjef Jim Yong Kim til å legge om kursen. **Av Jan Speed**

**V**erdensbanken er for det meste en menneskerettighetsfri sone. Banken behandler menneskerettigheter mer som en smittsom sykdom enn som universale verdier og forpliktelser, sier Philip Alston, FNs spesialrapportør om ekstrem fattigdom og menneskerettigheter.

Han mener at Verdensbanken, som låner ut i overkant av 40 milliarder dollar hvert år, har en tilnærming til menneskerettigheter som er «forvirrende, usammenhengende, virker mot sin hensikt og er lite bærekraftig».

## – Utdaterte statutter

En rapport, som overleveres offisielt til FNs generalforsamling 23. oktober, hevder at bankens statutter fra den ble grunnlagt i 1945, er utdatert og hindrer at menneskerettigheter blir en del av Verdensbankens arbeid.

Det er spesielt statuttene som slår fast at Verdensbanken ikke skal blande seg i en stats indre politikk som brukes som unnskyldning for å la være å engasjere seg i rettighetsproblemer. Utelukkende økonomiske hensyn skal være relevant for deres avgjørelser, heter det i statuttene. Alston kaller Verdensbankens tolkning av statuttene som «gammeldags og inkonsekvent».

«Banken behandler menneskerettigheter mer som en smittsom sykdom enn som universale verdier og forpliktelser.»

**Philip Alston, FNs spesialrapportør om ekstrem fattigdom og menneskerettigheter.**



FNs spesialrapportør Philip Alston. Foto: David Shankbone

Da avtalen om opprettelsen av Verdensbanken ble skrevet for 70 år siden var det ingen internasjonal katalog over menneskerettigheter eller statlige forpliktelser til å overholde disse, påpeker han.

## Redsel for kritikk

Alston mener at Verdensbanken unngår rettighetsspørsmål ut fra politiske hensyn – for ikke å komme i klem. På den ene siden står noen vestlige land og vestlige aktivistorganisasjoner som vil at banken skal bruke sanksjoner mot utviklingsland som begår menneskerettighetsbrudd. På den andre siden står land som låner fra banken og regimer som kritiseres for menneskerettighetsbrudd. De vil ikke at banken skal bli et «menneskerettighetspolitisk».

FNs spesialrapportør mener det er viktig at Verdensbanken og medlemsstatene tar inn over seg at landene har forpliktet seg til en rekke internasjonale konvensjoner og avtaler om å overholde menneskerettigheter.

## Etterlyser debatt

– Verdensbanken kunne hatt en rettighetspolitikk. Det er slående hvor lite det er tenkt på hvordan en slik

politikk kunne se ut i praksis. Tiden er nå inne for Verdensbankens president Jim Yong Kim til å et initiativ, sier Alston.

Australieren er til daglig jusprofessor ved New York University School of Law. Han er utnevnt som uavhengig spesialrapportør av FNs menneskerettighetsråd.

I rapporten hevder han at Verdensbankens tolkning av statuttene gjør at de ikke kan hjelpe medlemsland til å overholde rettigheter, eller ta i bruk bankens egen forskning og analyse som knytter rettigheter og utvikling tett sammen. Alston etterlyser nå en åpen debatt om temaet både innad i banken og blant medlemmene. ■

## Norsk støtte

■ Norsk bistand kanalisert gjennom Verdensbanken har mer enn doblet seg på ti år fra 1,5 milliarder kroner i 2004 til 3,4 milliarder kroner i 2014.

■ Stadig nye programmer innen skog, miljø, helse og utdanning, der banken er en sentral aktør, får nå norsk støtte.



8 **Aktuelt**

– Mange syrere som før var progressive og sekulære, er nå ekstremt oppgitt over situasjonen. De føler seg forlatt og glemt av resten av verden. Det fører til frustrasjon, sinne og hat som igjen kan føre til ekstremisme, sier professor Ziad Majed.

Foto: Espen Røst



# «En diktator med skjegg, Ingen av delene er løsning

Både terrorgruppa IS og president Assad må bort. Når diktatoren og terroristene er ryddet av veien, trengs en «Marshall-hjelp» for å gjenoppbygge det sønderskutte Syria, sier Midtøsten-ekspert Ziad Majed. **Av Espen Røst**

**B**åde Bashar al-Assad og ISIL, eller Daesh som jeg sier, må bort for å sikre en fredfull fremtid for det syriske folk, sier Ziad Majed til Bistandsaktuelt.

Professoren i Midtøsten-studier og internasjonale relasjoner ved Det amerikanske universitetet i Paris var nylig i Oslo for å dele sine refleksjoner om den vel fire år lange krigen.

Majed har skrevet boka «Syria, the Orphan Revolution», og sier han har et stort hjerte for det folkelige opp-

røret mot Assad-regimet. Han mener analyser om løsninger på konflikten i Syria som et valg mellom Assad og IS er naive, feilaktige eller til og med et bevisst forsøk på å forsvare Assad.

## Ikke lett

– Jeg sier ikke at det vil bli lett å fjerne begge. Men om man ønsker fred i Syria, må landet bygges på nytt med en ny politisk majoritet, sier Majed til Bistandsaktuelt:

– I dag er flertallet i Syria i opposi-

sjon til både Assad og Daesh. Av de som er mot Daesh finner du mange som er mot Assad, men du finner også de som støtter Assad, og omvendt. For at majoriteten av syrere skal ønske å bli kvitt Daesh, må man også overbevise dem om at rotproblemet ikke blir sittende ved makten etterpå. Og rotproblemet er selvfølgelig Bashar al-Assad selv.

Professor Majed poengterer at Daesh kom på arenaen i 2013, men at det han omtaler som Assad-problemet startet for mer enn førti år siden, da Bashars far Hafez al-Assad tok makten i 1970.

– Allerede i 1982 var det en massakre i byen Hama – 20 000 mennesker ble drept. Og det har vært politisk unnakstilstand i Syria i mer enn 40 år, der regimet har forbudt politiske partier og politiske møter. Tusener av opposisjo-

nelle har sittet fengslet og titusener har flyktet landet. Assad holdt folket nede helt frem til den arabiske våren i 2011. Og som vi vet; de fredelige demonstrasjonene ble møtt med kuler, og endte i voldelige sammenstøt og borgerkrigen vi ser i dag, sier Majed.

Det er ingen tvil om hvem som er det sorte fåret i Ziad Majeds historie om Syria-krigen:

– Assad har drept mer enn 200 000 sivile syrere. Daesh har kanskje drept 7000, sier han:

– Så man kan ikke overbevise det syriske folk om at Assad skal få sitte med makten for at han skal nedkjempe Daesh. De aller fleste tenker at Daesh fikk rotfeste på grunn av konflikten mellom opposisjonen og regimet, etter at den arabiske våren ble møtt med vold fra Assad.





Syrias president Bashar al-Assad Foto: NTB Scanpix

IS-leder Abu Bakr al-Baghdadi. Foto: NTB Scanpix

# eller en diktator med slips? en på Syria-krigen»»

## Tønnebomber

For å tydeliggjøre hvorfor han mener folket i Syria ikke kan leve med verken Assad eller IS forteller han historien om da USA forsøkte å trene opposisjonssoldater til å nedkjempe terrororganisasjonen:

– Av de 5000 soldatene som ble trent, sa bare 60 av dem at de ville gå i kamper for å nedkjempe Daesh – resten sa: «Vi kan ikke kjempe mot Daesh mens Assad slipper tønnebomber på familiene våre». For å skape en ny dynamikk i Syria må både Daesh og Assad forsvinne. Og det kan ikke skje ved å bruke den ene til å nedkjempe den andre. Begge må bort.

– Men IS kom vel før 2013? Terrorgruppa ble jo født av Irak-krigen...?

– Jo, helt klart. Problemene i Irak startet i 2003. Etter Saddam Husseins

fall sprang en ny generasjon al-Qaida ut i Irak, ledet av Abu Musa al-Zarqawi (Al-Baghdadi som leder Daesh i dag var én av hans følgere). På den tiden og helt frem til 2009, sendte syrisk etterretning, ledet av Bashar al-Assads svigerbror, jihadistene til Irak. Jihadistene ble sendt for ødelegge for amerikanerne som Assad var i konflikt med. Mange av disse jihadistene ble værende i Irak. Da Daesh for alvor sprang ut i 2011 ble Syria også en del av deres nedslagsfelt, spesielt i kjølvannet av den arabiske våren.

Majed mener det er viktig å poengtere at de første kampene IS førte inne i Syria ikke var mot regimet, men mot den syriske opposisjonen, i Raqqa og andre byer.

– Den gang var regimet på én måte fornøyd med Daesh, for de svekket og

ødela opposisjonen og samtidig kunne Assad bruke den velkjente retorikken; «Det er enten meg eller Daesh». For folket i Syria betyr det at de enten må velge en diktator med skjegg, eller en diktator med slips. Daesh er selvfølgelig en barbarisk enhet som må bort, men man kan ikke bruke Assad til å fjerne dem. Det er bare vesten som tenker på Daesh som de verste. For syrere er Assad den verste.

– Men ville det ikke være mulig å snu litt på din argumentasjon: Først fjerne terroristene med diktatorens hjelp, så fjerne diktatoren?

– Nei. Vis meg den europeeren som ville akseptert å ha en president som har drept 200 000 sivile, som har bombet sitt folk med kjemiske våpen, som fortsetter å bombe folket sitt med tønnebomber, som har torturert folk

til døde.

Majed peker på at det finnes en lang rekke rapporter som peker på at Assad-regimet har brutt menneskerettighetene, igjen og igjen.

– Han er en nazi-aktig diktator, og jeg skjønner ikke hvorfor noen skal be det syriske folk om å ha en slik mann som sin leder. Ditt spørsmål antyder at man skulle alliere seg med en kriminell for å bekjempe en annen kriminell. Assad har en mye verre rulleblad med kriminelle handlinger enn det Daesh har, så da kunne jeg snu dette på hodet igjen; hvorfor ikke inngå partnerskap med Daesh for nedkjempe Assad? Hva er forskjellen, det faktum at Daesh er islamistisk? Det er en veldig vestlig tenkemåte, er det islamofobi? Spør Majed retorisk, men svarer ikke på sitt eget spørsmål.



# 10 Aktuelt

## Svekket Assad

Professoren mener Bashar al-Assad er svært svekket etter fire år med borgerkrig. Han sier regimet er helt avhengig av den støtten det får fra blant annet Iran for å sitte med makten, og at hans «svake» hær ikke ville klare å nedkjempe IS om han ville.

– De eneste som ville ha kraften til å nedkjempe IS (internt) er opposisjonsstyrkene. Men de vil ikke gjøre det så lenge Assad sitter med makten.

– *Etter ditt skjønn har vi to onder, som begge må bort. Hvem skal gjøre jobben?*

– Jeg tror ikke det er klima for en stor internasjonal militærintervensjon mot Assad. Mot Daesh er det mulig, og det er i ferd med å skje. Men den burde intensiveres. Samtidig burde det være seriøse samtaler med Russland og Iran, for å fortelle dem at dersom de vil ende krigen og bevare sine interesser i Syria, så må de ofre Assad-familien. På den måten vil den syriske revolusjonen kunne fortsette uten Assad, mot Daesh.

– Russland og USA er nå enige om at Daesh må bort, men de er uenige om Assad er en del av løsningen. Jeg mener Russland ikke har noe valg: Russland og Iran skjønner hvem de kan forholde seg til etter at Assad er borte; hvem de kan forhandle med i en overgangsfase når krigen opphører for å sikre sine interesser i Midtøsten. Jeg tror det er mulig å finne en løsning uten at Assad er del av den.

– *Men hvem skal styre i Syria? Kan opposisjonen samles, og er den sterk nok til å ta makten?*

– Opposisjonen er ikke sterk, men heller ikke svakere en Assad-regimet. Ingen er sterke i Syria nå: Så en koalisjon av alle disse svake partene vil sammen kunne bygge en ny majoritet i Syria, uten Assad. Det er mange syrere som kan bli brukt i en slik overgangsfase. Jeg ser nå tegn på et sivil samfunn som kan reise seg om mulighetene byr seg: Om det er en internasjonal vilje til å forandre situasjonen, vel og merke.

## Proxy-krig

Han påpeker at konflikten også er det han omtaler som en proxy-krig, med regionale og internasjonale aktører som kjemper gjennom lokale partnere.

– Derfor er det så viktig at disse regionale (blant andre Saudi-Arabia, Qatar, Iran, Tyrkia) og internasjonale aktørene (blant andre USA og Russland) bidrar konstruktivt til at en koalisjon av svake grupper kan samhandle slik at det kan bli en ny sterk majoritet i Syria over tid.

Majed mener krigen har blitt et av de viktigste anliggende for det inter-

nasjonale samfunnet.

– Uten en gjenoppbyggingsplan som støttes av det internasjonale samfunnet vil dette kollapse; for ødeleggelsene i Syria er forferdelige. Jeg vet at dette ikke er lett, men det er bedre å handle nå, enn å la Syria finne ut av dette selv. Konsekvensene blir bare større og større for hver dag som går, og da snakker jeg ikke bare om flyktningsituasjonen, terrorismen og dødstallene:

– Jeg er veldig bekymret for å se at mange syrere, som før var progressive og sekulære, nå er ekstremt oppgitt over situasjonen. De føler seg forlatt og glemt av resten av verden – og det fører til frustrasjon, sinne og hat som igjen kan føre til ekstremisme. En løsning på denne situasjonen må være en prioritet for verdenssamfunnet.

## En «Marshall-hjelp»

Professor Majed ser altså muligheter for et fredfullt Syria, dersom det internasjonale samfunnet klarer å samles om en plan som ikke inkluderer Assad. Men så må det sønderskutte landet gjenoppbygges.

– Sikkerhetsutfordringene vil nok være der i lang tid fremover. Men vi må allerede nå snakke om en gjenoppbygging. For Syria trenger hjelp på så mange måter dersom sivilsamfunnet skal klare oppgaven med å gjenreise landet. Det trengs lån, investeringer – et langsiktig engasjement. Hele Syria må gjenoppbygges, alt fra utdanningssystem, sykehus og helsetjenester til infrastruktur.

Han peker på situasjonen i Libya for å advare hvordan en krisesituasjon ikke bør løses.

– Da diktatoren ble borte, forsvant også det internasjonale engasjementet. Landet ble overlatt til sin egne skjebne. Den feilen kan man ikke gjøre igjen, for vi vet hvordan situasjonen er i Libya nå: *Det er det totale kaos!*

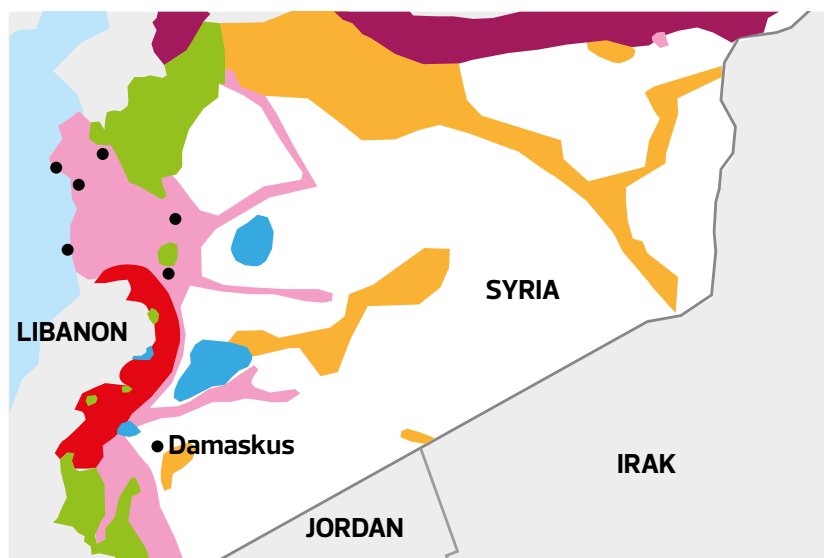
Han mener Syria trenger bred politisk støtte og en «Marshall-hjelp» for å komme seg ut av krigsspiralen og for å gjenoppbygges.

– Mange kan tenke at Syria er et helt håpløst tilfelle uten spor av håp. Men det tenkte man under andre verdenskrig også. Og som vi vet, det ble fred i Europa til slutt, tross den mest ondskapsfulle volden verden hadde sett. Om verdens ledere bestemmer seg for det, tror jeg det kan bli lys i enden av tunnelen. Men det krever besluttsomhet:

– Syria kan ikke bli overlatt til sin egen interne dynamikk. Det har ikke verden råd til. Da vil situasjonen virkelig spinne ut av kontroll. ■

**Fire og et halvt år med voldelig konflikt har ødelagt landsbyer, skoler, klinikker – alt som syrere var avhengige av for å leve. FN regner med at rundt 10 millioner mennesker nå har behov for humanitær hjelp.**

Foto: Yasin Akgul / AFP / NTB Scanpix



Regime-kontrollert IS-kontrollert Kurdisk Tilstedeværelse av Hizbollah  
Kontrollert av opprørere Russisk tilstedeværelse Utfordret av IS/opprørere



# Flyktninger tvinges tilbake til krigen

Nesten 4000 flyktninger returnerte til Syria fra Jordan i løpet av én måned. Bekymringsfullt og en trend som viser hvor desperat situasjonen er, mener Flyktninghjelpen. **Av Espen Røst**

– Flyktningene som returnerer til Syria fra nabolandene kan havne midt i skuddlinjen mellom regimets soldater og opprørsstyrker, sier Cathrine Osborn.

Flyktninghjelpens rådgiver i Jordan påpeker at økningen av mennesker som nå returnerer til det borgerkrigsherjede hjemlandet skjer samtidig som at Verdens matvareprogram (WFP) har måttet kutte skarpt i støtten til Syrias naboland. Tidligere i høst fikk 229 000 syrere i Jordan beskjed om at de ikke lenger ville få støtte til mat, mens støtten til de mest sårbare ble halvert.

– Mange familier ser nå ingen annen mulighet enn å vende tilbake til et krigsherjet Syria, med den sikkerhetsrisikoen det innebærer, eller å legge ut på en farefull ferd over Middelhavet, sier Osborn på telefon fra den jordanske hovedstaden.

## Desperat situasjon

Hun poengterer at mer enn 12 000 barn har blitt drept i den syriske borgerkrigen og at krigen krever nye sivile liv hver eneste dag. Alle hun snakker med i leirene i Jordan forteller at de er veldig bekymret for familiemedlemmer som er igjen inne i Syria.

– Etter mer enn fire år med krig er situasjonen desperat. Sikkerhetssituasjonen i landet er langt unna å være god nok for en trygg retur. Likevel velger mange nå å reise, sier Osborn.

Det er uklart hvor mange som velger å vende tilbake til Syria fra nabolandene i vest for så å reise nordover gjennom Tyrkia og videre mot Europa, men Flyktninghjelpens Osborn mener det er en aktuell problemstilling.

## Mangler penger

– Mange forteller at de ikke har penger og at de vil returnere til hjemlandet for å selge eiendeler eller eiendom. De forteller at situasjonen i Jordan ikke er bærekraftig og at de ser noe alternativ, forteller Osborn.

Og økningen i antallet mennesker som vender tilbake til Syria fortsetter.

– Ifølge UNHCR returnerte 4000 til Syria fra Jordan bare i løpet av august. Det var en dobling fra måneden før. I midten av september reiste 340 til hjemlandet bare i løpet av én dag. Sammenlignet med et snitt på 120 per dag i august og 60 per dag i juli, er dette en skummel trend, sier Osborn.

Hun påpeker at Syrias naboland altfor lenge har måttet håndtere flyktningkrisen alene.

– Dersom vi ikke bidrar til å gi trygghet, utdanning og håp for fremtiden til disse menneskene, gjør vi en strategisk feil som vil forfølge oss i generasjoner, sier Osborn og peker på enorme hull i finansieringen til eksempelvis Verdens Matvareprogram (WFP).

## Kritisk matmangel

Foreløpig har FN og andre organisasjoner mottatt mindre enn halvparten av de økonomiske bidragene som er nødvendig for å støtte flyktninger i Syrias naboland. WFP står overfor det største antall kriser noensinne, heter det i en pressemelding fra FN-organisasjonen som poengterer at Syria-konflikten har fordrevet millioner av mennesker som nå er helt avhengige av humanitær matvarehjelp: «Men, kritisk mangel på finansiering har tvunget WFP til å halvere nivået på bistanden til nesten 1,3 millioner sårbare i regionene».

Norske myndigheter svarte på appellen fra WFP med en ekstrabevilgning på 85 millioner kroner til Syrias naboland tidligere i september. Men selv med den bevilgningen sliter WFP med å møte matbehovet til millioner av fordrevne. 12,2 millioner mennesker trenger nå humanitær hjelp: 7,6 millioner er internt fordrevne i Syria og fire millioner er flyktninger i nabolandene.

– Jordanske myndigheter sier nå at kapasiteten er sprengt og at de trenger hjelp for å takle krisen. Derfor ber vi Norge og andre giverland om å øke bistanden til Syrias naboland, sier Osborn.

## Tyrkia størst

■ Tyrkia er nå det største mottakerlandet av syriske flyktninger i regionen, og også den største mottageren av verdens flyktninger totalt sett.

For tiden holder nesten to millioner syrere til i Tyrkia. Dette tallet ventes å nå 2,5 millioner ved utgangen av 2015.

■ Libanon har tatt imot rundt 1,2 millioner flyktninger, som betyr at hver fjerde innbygger i landet er en flyktning.

■ Jordan huser rundt 630 000 flyktninger – tilsvarende rundt 10 prosent av landets befolkning. Ifølge Flyktninghjelpen lever 9 av 10 syriske flyktninger utenfor leirene under den jordanske fattigdomsgrensa og er helt avhengig av nødhjelp.

Når nødhjelpmangelen nå er så stor fører det altså til at mange velger å returnere til det krigsherjede Syria.

■ I løpet av det siste halvåret har Flyktninghjelpen opplevd en økning i antallet mennesker, særlig unge, som tar kontakt for å få informasjon og råd om tilbakevending til Syria eller videre flukt.

– Regionen er i ferd med å tape en hel generasjon syrere. De unge, som en dag skal være med å bygge opp igjen hjemlandet, får verken videreføre sin utdanning eller arbeide for å brødfø familien. De ser ingen fremtid i regionen. Situasjonen for flyktningene i Jordan er nå alarmerende, og det beskrives godt av at folk nå velger å returnere til den blodige krigen i hjemlandet, sier Osborn. ■





# Mosambik erklært landmine- fritt



De siste 23 årene er totalt over 480 000 landminer og eksplosiver ryddet i Mosambik. Nylig erklærte regjeringen at landet er minefritt.

**Av Jan Speed**

**F**or tre år siden traff Bistandsaktuelt bonden Pauline Isaias mens hun jobbet på åkeren i skyggen av kraftmastene utenfor hovedstaden Maputo. Arbeidsplassen hennes var langt fra trygg.

– Jeg har opplevd flere ganger at dyr i nærheten trakk på landminer, fortalte hun.

Nå kan Isaias og 23 millioner andre mosambikere feire at landet er landminefritt.

## Flere tusen ofre

Mosambiks landmineproblemer var blant de største i verden. Flere tusen mennesker er blitt skadet eller drept av landminer. Miner hindret jordbruk og utviklingsarbeid mange steder i landet.

Restene etter tre blodige kriger er endelig fjernet. Faren for å få sprengt bort en fot eller å bli drept av en landmine er endelig borte. «Fare for landminer»-skiltene, som tidligere fantes mange steder i landet, kan nå fjernes. Norsk støtte har vært avgjørende i dette arbeidet, som ble mar-

kert under en seremoni i hovedstaden Maputo.

De siste 23 årene er totalt over 480 000 landminer og eksplosiver ryddet. Norsk Folkehjelps lokale medarbeidere har funnet og tatt seg av 122 000 av disse.

– Mosambik har vært et laboratorium for læring om å rydde landminer. De fleste som jobber innenfor humanitær minerydding har vært innom. Det er fantastisk gøy at man nå endelig har kommet i havn, sier visedirektør for humanitær nedrustning Bruce Atle Karlsen i Norsk Folkehjelp.

Selv jobbet han i landet i fire år.

– Dette er en historisk bragd som



«Mosambik har vært et laboratorium for læring om å rydde landminer.»

**Bruce Atle Karlsen, visedirektør for humanitær nedrustning i Norsk Folkehjelp.**

gjør det endelig mulig for mosambikere å leve uten frykt, sier landdirektør Tess Tewelde i Apopo.

Minerydderorganisasjonen hans er blant annet kjent for å ha trent opp afrikanske kjemperotter til å snuse opp eksplosiver.

## Etter våpenhvilen

Våpenhvilen som gjorde slutt på borgerkrigen i landet ble undertegnet i 1992. Få måneder senere var mineryddingen i gang. Norsk Folkehjelp var blant de mest aktive.

I løpet av perioden 1995 til 2014 har Norge støttet minerydding med over 170 millioner kroner. Norsk Folkehjelp har mottatt klart mest norsk støtte, etterfulgt av Handicap International, APOPO og The Halo Trust.

Ulike ryddemetoder er brukt: Tradisjonell bruk av manuell leting, metalldetektorer, store mineryddingsmaskiner og bruk av hunder og rotter som kan lukte eksplosiver.

## Problemer

Allerede for tre år siden var det meste av landminene ryddet nord i landet. Mens arbeidet nord og sentralt i landet hadde gått forholdsvis bra, var tilstanden i sør mer kaotisk. De ansvarlige myndighetene i Mosambik hadde ingen klar oversikt over hvor

mange minefelt som var ryddet og hvor mange som gjensto.

Programmet ble også i en periode rammet av korrupsjon, givere mistet tillitt til myndighetene og flere mineryddingsorganisasjoner trakk seg fra landet. Alt mineryddingsarbeidet gikk i stå i 2006. Senere kom det i gang igjen.

Karlsen i Norsk Folkehjelp innrømmer at læringskurven var bratt i Mosambik, som var den første store humanitære mineryddingsoperasjonen i verden. Før det var det hovedsakelig noe de militære drev på med.

– Alt vi kan om sektoren lærte vi i Mosambik, sier han.

## Koloni arv

For tre år siden var det fortsatt noen minefelt ved den store Cahora Bassadammen som måtte ryddes. Dette var rester etter den portugisiske kolonimakten. Langs grensen mellom Mosambik og Zimbabwe var det også minefelt som det tidligere Rhodesia-regimet satte ut for å hindre geriljasoldater fra å krysse over. De fleste minene sør i landet stammet fra borgerkrigen mellom Renamo-oppørerne og Frelimo-regimet.

Ifølge den internasjonale avtalen om landminer som ble undertegnet i Ottawa i Canada, skulle alle minene i Mosambik være ryddet innen utgan-





Rottetrener Alson Ernesto og rotta «Dr. Bila» er blant heltene i historien om et minerent Mosambik.

Foto: Marte Lid, Norad

gen av 2014. Men Mosambik måtte søke om utsettelse.

Et av de siste områdene som ble ryddet var langs kraftlinjen fra Sør-Afrika som forsyner hovedstaden Maputo med strøm. Frelimo-regjeringen hadde under borgerkrigen lagt ut miner i en 20 meter omkrets rundt alle kraftmastene. Hensikten var å forhindre at opprørerne saboterte linjene.

### Brukte bulldoser

Etter at det ble fred ble elektrisitetsverket lei av å vente på minerydding. De satte i gang på egenhånd og brukte bulldoser for å rydde vei fram til mastene. Som et resultat av dette ble deler av de opprinnelige minefeltene ikke ryddet. I tillegg hadde elektrisitetsverket etterlatt seg hauger med sand som kunne inneholde 20 – 40 landminer.

Minerydderne fra Halo Trust, med støtte fra norske bistandsmidler, beveget seg fra mast til mast ut fra hovedstaden. Under noen av 171 mastene, som nå er trygge, lekte skoleklasser. På et sted fant ryddemannskapet 38 landminer.

– Vi visste at det var miner der. Noen dyr gikk på miner. Nå er vi glad for å kunne dyrke mat uten å være redd og for at ungene kan bevege seg overalt, sier Pauline Isaias. ■

## De skyldige

Landminer ble lagt ut i tre omganger, av ulike aktører:

- Av den portugisiske kolonihæren i kampen mot geriljaen. Dette var perioden før uavhengighet i 1975.
- Av styrker fra det hvite mindretallsregimet i Rhodesia. De ville hindre at opprørssoldater krysset grensen fra sine baser i Mosambik og inn i Rhodesia (nåværende Zimbabwe). Dette var i perioden 1975 til 1980.
- Av begge parter i borgerkrigen mellom opprørgruppen Renamo og Frelimo-regjeringen. Dette var i perioden fra 1980 og fram til fredsavtalen i 1992.

## Norsk bistand

- Norge har brukt over 170 millioner kroner på minerydding i Mosambik.
- De tre organisasjonene Norsk Folkehjelp, Handicap International, Apopo og The Halo Trust har drevet minerydding med norsk støtte.
- Totalt er 480 000 eksplosiver ryddet i landet – hvorav 220 000 er landminer. Av dette har Norsk Folkehjelp ryddet 112 000 eksplosiver hvorav 7600 er landminer.

# De beste drar

Med ti millioner nye arbeidssøkere i Afrika hvert år, er det beinhard kamp om få jobber. De mest talentfulle søker seg gjerne til andre land.

Av Hege Opseth Vandapuye

**T**optalenter innen helse, teknologi og utdanning kan bidra til økonomisk vekst, innovasjon og utvikling i et land. Men dårlige lønninger tvinger ofte høyt utdannede til å rømme landet – i jakten på jobb og en lønn som avspeiler mange års universitetsutdannelse.

Fenomenet er velkjent i mange utviklingsland og kalles «braindrain», eller «hjerneflukt». I mange afrikanske land er det et kjempeproblem. En ny statistikk fra World Economic Forum gir en rangering av problemet i ulike afrikanske land.

### Verstingen

Det lille østafrikanske landet Burundi er det som mister flest av sine høyt utdannede borgere, ifølge statistikken. På en skala fra én til syv, hvor én er dårligst, scorer Burundi en toer.

Dette er de fem verste landene når det gjelder «hjerneflukt» i Afrika:

- Burundi: 2
- Algerie: 2,3
- Mauretania: 2,3
- Tsjad: 2,4
- Guinea: 2,5

Men det er også land som klarer å holde på talentene sine. Best i klassen er Rwanda med 4,6 poeng. Deretter følger Seychellene, Elfenbenskysten, Gambia og Mauritius, skriver Mail&Guardian Africa.

Årsakene til hjerneflukt har nær sammenheng med store ungdomskull og høy arbeidsledighet. Over ti millioner entrer arbeidsmarkedet i Afrika hvert år.

Et eksempel fra Kenya viser hvor tøff kamp det er om jobbene. Arbeidsledigheten blant unge er på 67 prosent, ifølge offentlige statistikker. Daily Nation skriver at da det ble lyst ut 1000 ledige stillinger i rettsvesenet, kom det inn over 80 000 søknader.

### Mange returnerer

– Vi sier at nøkkelen til utvikling er utdanning. Men dersom menneskene vi er med å gir utdanning ender opp

i Europa, så er jo heller ikke det helt bra. Konsekvensene er jo da at det vil ta enda lenger tid å komme ut av fattigdom, sier pressetalsmann Egil Mongstad i Strømmestiftelsen i en kommentar.

Han mener det er viktig at flertallet av de med høy utdanning blir i hjemlandet.

– Skal bistand, næringsutvikling, utdanning og utvikling lykkes i et land, trengs det dyktige lokale folk, med god utdanning, kompetanse og kunnskap, sier han.

Norge støtter kapasitetsutvikling innen høyere utdanning i utviklingsland gjennom programmer der høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner i Norge samarbeider med tilsvarende institusjoner i Sør. Universiteter, forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoner mottar også norsk støtte bilateralt, via ambassadene.

### Norske erfaringer

Evaluering av tidligere ordninger som NOMA (Norad's Programme for Master Studies) og NUFU (Norwegian Programme for Development, Research and Education) viser positive resultater når det gjelder master- og PhD-stipendiater retur til hjemlandet. NOMA-studentens returrate er på litt under 70 prosent, og NUFU-stipendiatene på 76 prosent

– Dette tilsier at «brain drain» fra utviklingsland muligvis er en mindre risiko enn ofte antatt, mener Kårstein Måseide, seksjonsleder i seksjon for Forskning, innovasjon og høyere utdanning i Norad. Han påpeker at den globale mobiliteten av arbeidskraft generelt, inkludert akademikere, øker.

– Samtidig blir konseptet «brain drain» innen høyere utdanning og forskning i økende grad erstattet med konseptet «brain circulation», for å synliggjøre at mobilitet i seg selv kan være et gode ved å bidra til å styrke kompetansen til arbeidstakerne og samtidig styrke institusjonene der de ansettes, sier Måseide. ■



Mange afrikanske land mister de med best utdanning til utlandet. Bildet er fra en grunnskole i Tanzania. Foto: Mikkel Østgaard / Samfoto / NTB Scanpix



## 14 Aktuelt

Når Myanmars innbyggere går til valgurnene i november, er det klart for det første reelle valget på flere tiår. Men kan det kalles demokratisk når grunnloven sikrer militæret 25 prosent av setene i parlamentet? **Av Espen Røst**

**D**et fikk stor oppmerksomhet da Aung San Suu Kyis parti National League for Democracy (NLD) gjorde et brakvalg under suppleringsvalget i 2012. Men valget dekket bare noen få valgkretser og fikk liten påvirkning i parlamentet.

«Det har skjedd store forbedringer siden det ikke-rettfærdige 2010-valget og det mer troverdige 2012-valget. Men valgkomisjonen er fremdeles allment oppfattet som tro til regjeringen og USDP», heter det i rapporten «Myanmar's Electoral Landscape» fra den anerkjente analyseinstitusjonen International Crisis Group (ICG).

### Over 6000 kandidater

Valget skjer 8. november. Da kan 32 millioner stemmeberettigede gå til valgurnene. De skal velge representanter til parlamentets overhus og underhus. Ifølge grunnloven fra 2008 har overhuset 224 representanter, hvorav 168 velges gjennom direkte valg og 56 utpekes av de militære. Underhuset har 440 representanter, hvorav 330 velges direkte og 110 utpekes av de militære.

Med hele 93 partier og 6189 kandidater er det et uoversiktlig politisk landskap å orientere seg i. The Myanmar Times har gjennomgått listene fra den nasjonale valgkomisjonen Union Election Commission. Her er noen av funnene, samt fakta om valget i det som har blitt et av de viktigste landene for norsk utviklingssamarbeid:

Aung San Suu Kyis parti NLD og «militærpartiet» Union Solidarity and Development Party (USDP) er valgets klart største partier. Målt ut fra antallet kandidater og lister er dette de to eneste partiene som kan hevdes å ha oppslutning på nasjonalt nivå. De to er likevel fulgt ganske tett av National Unity party (NUP) og det fem måneder unge partiet National Development Party (NDP). Partiet som ledes av en tidligere rådgiver for den sittende presidenten Thein Sein, ble stiftet på forsommeren i år, og er på kort tid blitt landets fjerde største, målt i antall kandidater.

### Småpartier

Nesten 27 prosent av kandidatene stiller for små partier med mindre enn hundre kandidater. Blant disse er The Women Party, det eneste partiet som kun har kvinner i sine rekker. Med en politisk kultur dominert av menn har partiet møtt massiv kritikk, men har også høstet lovord for å være et friskt pust i den offentlige debatten på nasjonalt nivå.

Kvinnens deltagelse i burmesisk politikk har økt de senere årene, men det store spørsmålet er likevel om det vil være flere kvinnelige parlamentsmedlemmer etter valget enn i det utgående parlamentet: Der hadde Underhuset en kvinneandel på fire prosent og Overhuset en andel på bare 1,8 prosent.

Bortsett fra The Women Party, har

National Democratic Force (NDF) høyest kvinneandel. Av NDFs liste på mer enn 270 kandidater er 20 prosent kvinner. Selv om Aung San Suu Kyis parti har egne utvelgelseskriterier som prioriterer kvinner, er det bare 15 prosent kvinner på NLDs lister. Det er likevel mer enn dobbelt så mange som regjeringspartiet USDP, der bare drøyt 6 prosent er kvinner.

### Troverdig og fredelig valg?

Det er fortsatt regionale utfordringer for valgets troverdighet: «Store områder er fortsatt rammet av væpnet konflikt (...) Valget kan bli skjemet av vold i enkelte områder og vil ikke være mulig å gjennomføre i andre», skriver International Crisis Group i sin rapport.

Ingen stemmer vil bli gitt i områder under kontroll av ulike opprørsgrupper. «Opp mot tre millioner mennesker vil bli ekskludert fra valget, blant annet på grunn av diskriminerende politikk og væpnet konflikt», hevder Alternative Asean Network on Burma. Nettverket av organisasjoner som jobber for demokrati mener også at valgkomisjonen har utelukket mange valgkretser i etniske områder, og kan komme til å stenge flere stemmelokaler i «ellefte time» dersom militæret fortsetter sin offensiv i ulike konfliktsoner.

Statsborgerskap, etnisitet og religion har spilt en sentral rolle i oppkjøringen til valget. Valgkomisjonen har diskvalifisert nesten 50 kandidater. To av dem som er nektet å delta – U Shwe Maung fra USDP og Daw San San Myint fra New National Democracy Party – har begge seter i det sittende parlamentet, som betyr at





# Myanmar

# MIES

interesserte)



Opposisjonsleder Aung San Suu Kyi, sittende president Thein Sein, sjefen for Myanmar's væpnede styrker senior-general Min Aung Hlaing og buddhist-munken U Wirathu spiller alle en vesentlig rolle når burmeserne går til valgurnene i november.

Illustrasjon: Tim Harding og NTB Scanpix

de tidligere har blitt godkjent for å delta i valg. Flere observatører mener det faktum at begge er muslimer har ført til diskvalifisering, men påstandene er avvist av valgkommissjonen. Ifølge Myanmar Times er det likevel slik at alle de som er diskvalifisert enten er fra minoritetsområder eller er muslimer.

### Mange eks-militære

De militæres representasjon i parlamentet er ikke på valg. Ifølge grunnloven er 25 prosent av setene forbeholdt de militære, og mange mener derfor at det ikke er demokratiske valg i Myanmar denne høsten. De militære har også stor representasjon i det som ofte omtales som «militærpartiet» USDP. Men faktum er at i alle de fire største partiene, inkludert Aung San Suu Kyis NLD, er det stor representasjon av eks-militære.

Det betyr tidligere soldater og befal, men også forsvarstopper: Lederen for Aung San Suu Kyis nasjonale valgkamp-kampanje har vært forsvarsminister i det tidligere militærdiktaturet. Ved dette valget stiller hele 100 tidligere høytstående militære på USDPs kandidat-liste. Generalstabens tidligere sjef, general Hla Htay Win, er den mest prominente av de som har kastet uniformen.

Mens mange mener at valgkommissjonen fortsatt har for tette bånd til USDP og den sittende regjeringen, viser International Crisis Group til at kommissjonen har vist vilje til gjennomsiktighet og konkrete endringer. ICGs analytikere mener at valgkommissjonen nå er opptatt av å levere et resultat som møter internasjonale krav til demokratiske valg.

Reformprosessen har bidratt til et mer åpent samfunn med friere media og bedre rettigheter, og i tillegg skal både nasjonale og internasjonale valgobservatører overvåke valget.

### Hva godtar regimets leder?

Så, kan det bli et fritt og demokratisk valg i Myanmar?

«Valget kommer midt i en vanskelig politisk overgang for Myanmar. Det skaper politisk konkurranse og polarisering i en overgangsprosess som krever kompromisser.

Hvis valget blir troverdig og inkluderende, kan det bidra til å sende landet ut på en ny politisk reise. Likeledes kan det skade kom-

«Valget er kjempeviktig fordi alternativet er så mye verre.»

Marte Nilsen, Prio-forsker

promissene som så langt har holdt prosessen på rett spor», heter det fra International Crisis Group (ICG).

– Valget i Myanmar er kjempeviktig fordi alternativet er så mye verre; et diktatur. Grunnloven slik den nå er innrettet hindrer et reelt demokrati. Håpet er likevel at valget skal være et steg videre slik at Myanmar kan bli et fullverdig demokrati på sikt, sier PRIO-forsker Marte Nilsen til Bistandsaktuelt.

Det må bli en bred aksept for resultatet, for at valget skal kunne karakteriseres som vellykket. Dette kan bli en utfordring, for mens reformvennlige i regimet synes forsonet med at NLD kan vinne, er det mer uklart om dette perspektivet deles av den gamle eliten, heter det fra ICG.

– Om NLD gjør et brakvalg kan det i ytterste konsekvens bidra til et tilbakeslag for demokratiprosessen, sier Nilsen men peker samtidig på at den politiske overgangsperioden i Myanmar har sett en økning i etniske og religiøse konflikter.

– Ma Ba Tha og buddhist-nasjonalister som U Wirathu er et betydelig uromoment i valgkampen, og en farlig aktør. Deres fokus mot muslimer og på å beskytte det de kaller «rase og religion» spiller på farlige nasjonalistiske strenger. Buddhistiske munkene har en legitimitet i det burmesiske samfunnet og når munkene snakker, lytter folk. Deres kampanjer bidrar til å ta fokus vekk fra viktige politiske saker som demokratisering, menneskerettigheter og grunnlovsreformer. Samtidig advarer de mot å stemme NLD, som de anklager for å være «muslim-vennlige» og ytrer indirekte støtte til presidenten. Om noen kan klare å vippe folkeviljen fra fredsprisvinneren og hennes parti og over på USDP, så er det Ma Ba Tha, sier Nilsen.

### Hvem blir president?

Myanmar har ikke direkte valg til president. Isteden er det parlamentet som velger president, basert på forslag fra en komite. Grunnloven hindrer Aung San Suu Kyi fra å bli president, siden hun har vært gift med en utlending. Andre åpenbare kandidater finnes ikke. Selv om hennes parti skulle bli valgvinger, må de trolig velge en kompromiss-kandidat som president.

Det kan bety et reformvennlig medlem av det gamle regimet, og ICG mener perioden fra selve valget til en ny president skal innsettes vil by på stor usikkerhet. «Utfallet, og i hvilken grad det blir bredt akseptert, vil avgjøre om det blir en smidig overføring av makt» – og i denne prosessen vil de grønnkledde og regimets nåværende leder ha en helt vesentlig rolle, ifølge ICGs analytikere:

«Den øverstkommanderende har uttrykt støtte til demokratiprosessen og har utvilsomt forutsett sterk støtte til NLD. Men dette betyr ikke at han vil være komfortabel med alle de potensielle konsekvensene av et slikt resultat.» ■



# Sahel-krise gir ny flyktningstrøm

I skyggen av Syria-konflikten og flyktningkrisen øker nøden i Sahel. Over 20 millioner mangler mat. Klimakrise og fattigdom gjør det lettere for ekstremistgrupper å rekruttere unge i Sahel-regionen, advarer FN-topp. **Av Hege Opseth Vandapuye**



**D**e siste to tiårene har tørke og flom herjet med landene i Sahel. Sivilbefolkningen har gått fra krise til krise – det er konflikt og naturkatastrofer. FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO) beskriver den elendige matsituasjonen i Sahel-landene som en kronisk tilstand.

– Den humanitære situasjonen er ille, det er bare ille, sier Toby Lanzer til Bistandsaktuelt. Han leder FNs kontor for koordinering av humanitær innsats (OCHA) sin innsats i regionen.

OCHA skal lede hjelpearbeidet og støtte opp om andre FN-organisasjoner, lokale myndigheter og ikke-statlige organisasjoner (NGOer) under nødhjelpsoperasjoner. Lanzer sier han selv er overrasket og sjokkert over hva han har sett i Sahel-regionen de siste månedene. Nøden er større enn hva den erfarne FN-toppen hadde ventet seg.

## På flukt fra vold

I år har mer enn 70 prosent av småbøndene i områdene som er hardest rammet av Boko Haram-volden i Kamerun og Nigeria, mistet sine avlinger.

Lanzer forteller at volden også har vært rettet mot hovedveier, noe som har stoppet mye av forretningsvirksomheten rundt Lake Chad Basin.

– Veien gjennom Abuja til Maiduguri, videre til Kamerun og til N'djamena er ikke bare en vei, det er livlinen til millioner av mennesker. Denne veien må vi få åpnet igjen, sier Lanzer.

## Glemt krise

Over 20 millioner mennesker i regionen mangler nå mat. Lanzer nevner tre hovedårsaker:

- Klimaforandringer
- Sterk befolkningsvekst
- Stor fattigdom i hele regionen

Han understreker at det er miksen av disse tre tingene som gjør det farlig. I tillegg kommer væpnede konflikter i flere land.



« Dette kan fort bli Afrikas største flyktningkrise. »

**Toby Lanzer, leder av UN-OCHA i Sahel.**

Situasjonen i grenseområdene mellom Nigeria, Kamerun, Niger og Tsjad er ett eksempel. Angrep fra terrorgruppen Boko Haram har tvunget mer enn 2,5 millioner mennesker på flukt. Lanzer kaller det en underrapportert krise.

– Dette kan fort bli Afrikas største flyktningkrise, sier han på telefon fra New York hvor han er i møter ved FNs hovedkvarter.

## De vil komme til oss

Han mener situasjonen i Sahel er en av de viktigste situasjonene å håndtere, for å unngå at problemene eskalerer.

– Løser vi ikke utfordringene, vil de også innhente oss. Da vil vi på et senere tidspunkt møte disse menneskene på våre strender og brygger, sier Lanzer – med adresse til verdens rike land.

Han viser til migrantkrisen som har gjort at mer enn 400 000 mennesker har tatt seg til Europa som følge av situasjonen i blant annet Syria, Afghanistan og Eritrea. Dette er noe som bare vil fortsette, mener FN-toppen.

– Folk vil i større grad flykte også fra Sahel-regionen, sier han. Tusener tar seg allerede gjennom Tsjad,

Kamerun og Niger. De kommer seg nordover til Libya og videre til Europa.

– Vi må arbeide med de underliggende årsakene. Ungdommer, eksempelvis, i Sahel-regionen er sårbare, de har ikke jobber, de har ingenting, sier Lanzer.

## Bekymret

Han er svært bekymret for både fattigdom, klimaforandringer og ekstreme væpnede gruppers fremmarsj. Samtidig står Sahel oppe i en situasjon der millioner igjen er i nød, men der FN ikke makter å skaffe penger til å levere nok mat.

– Gjør vi ikke noe, vil problemet bare vokse. Det handler ikke bare om migrasjon, men også sikkerhet. Situasjonen gjør at det er lettere for ekstremistgruppene å rekruttere ungdommer, sier Lanzer.

I appellen for 2015 har FN bedt om nesten to milliarder dollar til Sahel-regionen. Bare 732 millioner dollar har kommet inn.

## Klimatrussel

I Etiopia, som er et land med en av de raskest voksende økonomiene i Afrika, er også matvaresituasjonen



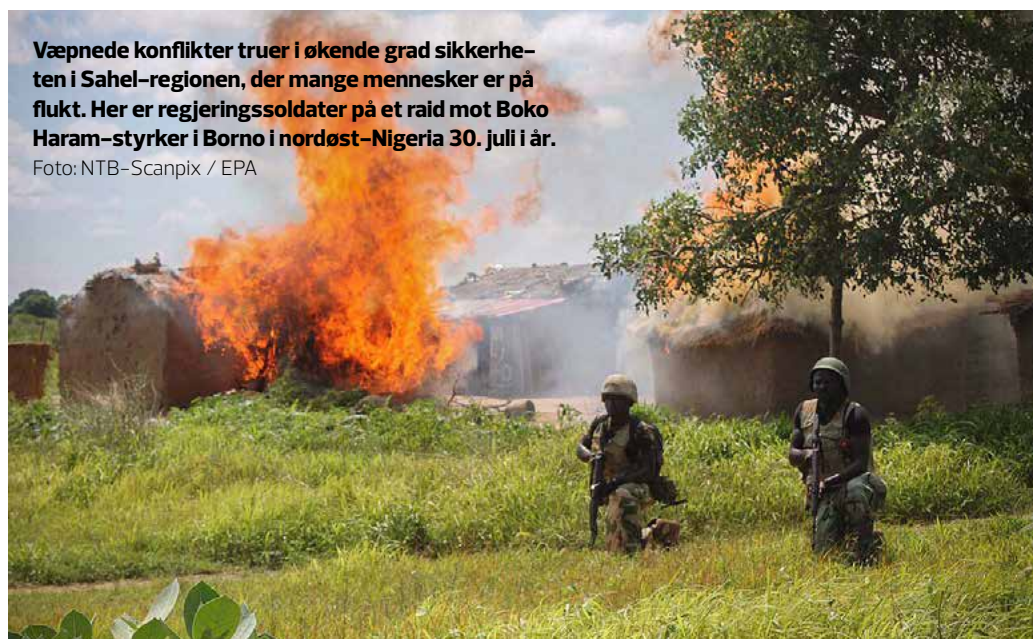
Sivile fra den nigerianske byen Malam Fatori passerer en patrulje fra Niger når de flykter for å komme seg unna Boko Harams angrep.

Foto: NTB-Scanpix / EPA



Væpnede konflikter truer i økende grad sikkerheten i Sahel-regionen, der mange mennesker er på flukt. Her er regjeringssoldater på et raid mot Boko Haram-styrker i Borno i nordøst-Nigeria 30. juli i år.

Foto: NTB-Scanpix / EPA



på randen av sammenbrudd. En fersk FN-rapport kaller det en «sakte» naturkatastrofe. Værfenomenet El Niño, som blant annet har ført med seg omfattende tørke, truer matsikkerheten til millioner.

Det økte antallet mennesker som lever med underernæring og sult gjør at det også her mangler penger til

livreddende arbeid. Å skaffe penger til katastrofer som utspiller seg i det stille, er en overveldende oppgave.

I rapporten «Ethiopia – slow onset natural disaster», konkluderer FN: «...uten en robust respons fra det internasjonale samfunnet er det en stor sannsynlighet for utbredt matvaresikkerhet og en ernærings-

katastrofe».

Det er FNs Ethiopia Humanitarian Country Team som har analysert El Niño-fenomenet siden ekstremværet først rammet i 1997. Selv om landet har klart å få økonomien til å blomstre, er de fattigste av de fattige fremdeles sårbare. Som det skrives i rapporten «Etiopia er svært sårbart for uventede hendelser – spesielt klimaforandringer.»

#### Tsjads problem

OCHA-leder Toby Lanzer nevner også Tsjad som, i tillegg til klimaforandringer og stor fattigdom, bærer byrden for katastrofen i Darfur. Rundt 300 000 Darfur-flyktninger lever på et minimum i grenseområdene til Sudan.

Ifølge Lanzer er det ingen land i Sahel-området som slipper helt unna matvaresikkerhet, men hovedårsakene varierer – enten det er klimaendringer, konsekvenser av fattigdom eller væpnet konflikt.

– Å beskytte sivile mot vold må være en sentral del av den humanitære responsen, fastslår Lanzer.

#### Knappe ressurser

Han trekker også frem «vertssamfun-

nenes problem» – enten de tar imot internflyktninger eller folk fra naboland.

– Mange søker tilflukt i lokalsamfunn med knappe ressurser. Disse samfunnene var på randen allerede før de nye krisene oppsto, sier han.

Toby Lanzer reiser nå verden rundt for å skaffe oppmerksomhet og penger, slik at FN skal kunne møte den komplekse krisen i Sahel. Han kommer til Norge i november. ■

## Katastrofen Sahel

■ 20,5 millioner mennesker lider under dårlig matsikkerhet

■ 4,4 millioner trenger øyeblikkelig hjelp

■ 1,5 millioner barn under fem er akutt underernært

■ 4,3 millioner barn under fem

■ 4,4 millioner er enten på flukt eller er internt fordrevet

Tallene gjelder Burkina Faso, Kamerun, Tsjad, Mali, Mauritania, Niger, Nigeria, Senegal og Gambia.

Kilde: UN-OCHA



18 **Aktuelt**

# Verden har mensene

Kyllingfjær, filler og tørkede maiskolber – det må noen jenter bruke når de har mensene. Men bind og tamponger er ikke løsningen, mener miljøforsker. Noen av våre afrikanske søstre har funnet sitt eget svar: kopp, svamp og gjenbruk.

**Av Anne Håskoll-Haugen**

**V**i må snakke om mensene. Halve verden har, har hatt eller får den. Men i mange land har ikke jentene tilgang på hygieniske bind eller tamponger – de må bruke det de har for hånden.

– Jentene forteller selv at de må bruke filler, bomull og tørkede maiskolber for å stoppe blødningene. Det utgjør en fare for infeksjoner, forteller prosjektleder og forsker Madeleine Fogde ved Stockholm Environmental Institute.

Nylig skrev den svenske miljøforskeren et engasjert blogginnlegg på The Guardians nettsider hvor hun oppfordret verden til å snakke mer om mensene.

Fogde jobbet 15 år i Mosambik, blant annet med å bedre tilgangen til skikkelige doer. Hun fikk god kontakt med skolejenter som fortalte om hva de måtte bruke for å stoppe blødningene. I tillegg til faren for å føre til infeksjoner, var jentene redde for å blø gjennom klærne – så mange holdt seg borte fra undervisningen.

## Ubehagelig

– Mange jenter synes det er ubehagelig å gå på skolen under menstruasjonen. Toalettene er enten uten lys, uten vann til å vaske seg i og uten noe sted å gjøre av brukte bind. Hvis det i det hele tatt finnes toaletter og bind, noe som ofte ikke er tilfellet, sier Fogde.

Jenter i mange land dropper ut av skolen når de når de når puberteten – mangelen på doer og skikkelig bind er antagelig én av grunnene. Det får store konsekvenser for

skoleresultatet.

– En studie utført i Sør-Afrika viste at 99 prosent av jentene skulket skolen når de fikk mensene. Grunnen var at det ikke fantes skikkelige toalett-fasiliteter, forteller prosjektlederen.

## Forsøpling

Bedre hygieniske produkter for disse jentene er løsningen, men kan også være en del av problemet.

– Hvis hele verden skal bruke engangsbind og tamponger, oppstår det en konflikt mellom kvinners menstruasjons-hygiene og miljøhensyn. Det gjelder for alle, ikke bare de som lever i fattige land, sier Fogde.

Hun viser til at tamponger og bind er laget av bomull som krever enorme mengder vann for å dyrkes. Og hvordan tror du bomullen blir hvit som snø? Klorin – som igjen utløser giftig dioksin, som igjen kan føre til kreft og infertilitet hos kvinner.

– I land med dårlig søppelhåndtering er brenning av bind og tamponger en ekstra miljøtrussel. Giftene de inneholder frigjøres nemlig ved brenning. I tillegg stopper det til kloakksystemet hvis det blir kastet i do. Det er katastrofalt i alle verdens byer,

fordi det øker risikoen for spredning av sykdommer, sier hun.

Og volumene er enorme: Det er syv milliarder mennesker i verden, halvparten skal ha mensene hver måned i rundt 37 år. Selv om bare 12 prosent av indiske kvinner bruker bind og tamponger, blir det likevel 432 millioner bind som kastes - hver eneste måned.

## Klar for svamp?

Fogde mener det har skjedd en oppvåkning de siste årene; FN, forskere og bistandsarbeidere snakker mer om mensene enn noen gang før.

– Behov for alternative produkter som er bedre for miljøet er avgjørende. Vi har et veldig godt samarbeid med næringslivet, og tester ut ulike løsninger. Til nå har vi størst suksess med en menstruasjons-kopp som kan vaskes og gjenbrukes, sier Fogde.

I tillegg finnes gjenbrukbare bind og natursvamper som erstatter tamponger.

Så hva sier du, er du klar for å lære av dine afrikanske søstre – og bytte til svamp eller kopp for å redde deg selv og miljøet? ■



Foto: Stockholm Environmental Institute

« En studie utført i Sør-Afrika viste at 99 prosent av jentene ble hjemme fra skolen under mensene. »

**Madeleine Fogde, prosjektleder og forsker.**

Skolejenter i Etiopia undersøker trusene de har fått. En egen lomme som kan fylles med absorberende materiale er sydd inn i trusen. På bordet ligger bind som kan vaskes og brukes på nytt.

Foto: begirl.org

## – Gutter syr bind til jentene

Skolene i Nord-Uganda har mensene på timeplanen. Her lærer jentene å sy sine egne bind som kan vaskes og brukes igjen. Men guttene vil også være med. **Av Anne Håskoll-Haugen**

– I Gulu-distriktet nord i Uganda har vi støttet opplæring i hvordan man syr sine egne bind. Jentene får sy bind på skolen, og lærer om hva som skjer med kroppen i puberteten, forteller Annette Nyquist, seniorrådgiver i Redd Barna.

Bindene lages av materialer som de kan kjøpe lokalt.

– Det er først og fremst et spørsmål om penger når vi satser på gjenbruksbind. Det er allerede en utfordring å sende barna på skolen. Hvis de i tillegg skulle ha kjøpt bind i butikken, ville det bli en stor og langvarig utgift for familien.

Hun forteller at mensene ikke var noe som det ble snakket høyt om,

men det har endret seg.

– Guttene ble nysgjerrige på hva jentene drev med, de ville også sy bind. Så får de lære om jentekroppen samtidig, det gjør det lettere for jentene også at guttene forstår hva som skjer med dem i puberteten.

Nå vil også mødrene ha kurs i å sy bind.

– Seksualundervisning er en utfordring i mange land, men jeg tror prosjekter som dette kan være en døråpner. Menstruasjon handler ikke om sex. Derfor er det lettere å snakke om, sier Nyquist. ■









# Økonomi

## Norfund-partnere til





« Økonomi er viktigere enn miljøhensyn når fattige land nå satser på fornybar energi. »

Adnan Z. Amin, sjef for Det internasjonale byrået for fornybar energi.

■ ANGOLA

1,5

mrd. dollar er summen Angola håper å få inn ved å selge statsobligasjoner. Landet trenger å styrke statsfinansene, skriver Africa Confidential.

■ ØKONOMI

## Sender mer penger

Hjemsendelse av penger fra afrikanere i utlandet har økt mer enn seks ganger siden år 2000. I år vil 520 milliarder kroner trolig bli sendt hjem til Afrika av egne borgere i utlandet. Det er Egypt og Nigeria som mottar mest. Dette utgjør mer penger enn den samlede internasjonale bistanden til Afrika, påpeker Afrikabanken i African Economic Outlook 2015.

# talt for korrupsjon

A DOS COQUEIROS • 34,5 MW



President Dilma Rousseff åpner en Desenvix vindmøllepark i 2013 sammen med blant andre daværende guvernør Marcelo Deda (rød skjorte). Mellom dem: Jose Antunes Sobrinho fra Desenvix/Engenix. (Utlånt fra presidentens fototjeneste.)

Foto: Roberto Stuckert Filho

I 2012 brukte Norge over 800 millioner kroner på Norfunds kjøp av aksjer i et brasiliansk energiselskap. Pengene kom fra bistandsbudsjettet. Stifterne av selskapet knyttet nå til en stor korrupsjonsskandale.

**Av Roar Nerdal, i Brasil**

**N**orfund er Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland og får årlige bevilgninger over bistandsbudsjettet. Investeringsfondet er tidligere blitt kritisert for å fokusere for mye på mellominntektland framfor å investere i de fattigste landene, og det er blitt stilt spørsmål ved om investeringene gavner de fattige i verden.

Mange hevet derfor øyenbrynene da det viste seg at 821 millioner kroner av norsk bistand i 2012 var gått til å finansiere Norfunds aksjekjøp i et brasiliansk energiselskap. Dette var ledd i en felles satsing sammen med Statkraft.

### Prisfall

Totalt betalte Statkraft og Norfund 2,05 milliarder kroner for en 40 prosent andel i selskapet Desenvix i 2012. I februar i år kjøpte Statkraft seg ytterligere opp i selskapet – med en tilsvarende prosentandel, denne gang for «bare» 1,2 milliarder kroner.

I den lokale valutaen – reais – tilsvarer fallet i aksjeverdien om lag 30 prosent. (Det teoretiske papirtapet for de 821 millionene, som ble bokført som bistandsmidler i 2012, er altså omlag 245 millioner kroner. Journ. anm.)

– Prisfallet skyldtes nok i hovedsak at morselskapet er involvert i korrupsjonsskandalen i Petrobras. Eierne trengte å realisere aktiva og solgte seg derfor ut, sier Jean-Paul Prates, en av Brasils ledende eksperter på energi og vindkraft. Prates, som er varamann til senatet og tidligere viseminister for energi i «vindmøllestaten» Rio Grande de Norte, mener imidlertid at Statkraft har fått kjøpe aksjer til en god pris.

### Korrupsjonsaktør

Desenvix ble startet opp av tre brasilianske gründere og hadde som mål



## 22 Økonomi

Tidligere energiminister og stabssjef hos presidenten, Silas Rondeau, måtte gå av som energiminister i 2007 etter korrupsjonsanklager. Satt i Desenvix' styre.

Foto: NTB Scanpix / EPA / Eduardo Morales



### Petrobras-skandalen

■ Politioperasjonen «Lava Jato» startet i mars 2014 og er knyttet til den omfattende korrupsjonsskandalen rundt det statlige oljeselskapet Petrobras.

■ Et 30-tall ledende politikere fra de fleste partier i Brasil, inkludert regjeringspartiet Partido dos Trabalhadores (PT), er hittil knyttet til saken. I tillegg en rekke byråkrater og næringslivsfolk.

■ De store entreprenørselskapene i Brasil har gitt penger til politikere og ansatte for å sikre kontrakter. Næringslivsmannen og Desenvix-gründeren Gerson Almada har vært sentral i dette.

■ Almada har tilstått kartellvirksomhet og skal være sentral i kontakten med PT, som er det dominerende regjeringspartiet.

å produsere vann- og vindkraft. De samme gründerne – med gode politiske kontakter – startet også opp flere andre selskaper under paraplyen Grupo Engevix (se grafikk).

Da den enorme korrupsjonsskandalen rundt det statskontrollerte oljeselskapet Petrobras eksploderte i fjor, ble det snart klart at nettopp Grupo Engevix var en sentral aktør – og ble satt under granskning.

Etter at det nylig ble tatt ut flere tiltaler er alle de tre stifterne av selskapet, både Gerson Almada, Cristiano Kok og Jose Antunes Sobrinho, tiltalt for grov korrupsjon.

Den første til å bli arrestert var Almada, som også satt i styret for Desenvix. Han har nå tilstått omfattende korrupsjon. Også de to andre

stifterne, Kok og Sobrinho, henholdsvis styreformann og daglig leder i Desenvix, har i ettertid erkjent at de har vært med på å betale bestikkelser.

#### Toppolitiker

Da Statkraft innledet forhandlinger om å kjøpe 40,6 prosent av selskapet, satt også Silas Rondeau i styret for Desenvix. Han kom til Desenvix rett fra posten som energiminister i president Dilma Rousseffs første regjering, og hadde vært stabssjef hos den forrige presidenten Lula da Silva, men måtte gå av som energiminister etter beskyldninger om korrupsjon. Han knyttet også til flere andre korrupsjonsskandaler i Brasil.

Etter arrestasjonen av Almada og flere andre i Engevix-systemet, var



Jose Antunes Sobrinho er en av stifterne av Desenvix. Han ble tiltalt for korrupsjon i Petrobras-skandalen i september 2015.

Foto: TV Senado

selskapet i store vanskeligheter. Retten blokkerte midler i selskapet. Og avgjorde at de skulle betale tilbake 152 millioner reais – tilsvarende 350 millioner kroner – til staten, ifølge rettsdokumenter.

Ingen av korrupsjonsforholdene er knyttet direkte til virksomheten i selskapet Desenvix. De involverte opererte imidlertid fra samme adresse, og man finner igjen de samme hovedpersonene i alle selskapene i Engevixgruppen.

#### «Ingen sammenheng»

Både Statkraft og Engevix sier i en kommentar at forhandlingene om oppkjøp startet før Petrobras-skandalen ble kjent, og at det følgelig ikke er noen sammenheng mellom salget

og korrupsjonsskandalen.

– Statkraft har helt siden 2012 prøvd å komme i en majoritetsposisjon. Oppkjøpet er med andre ord ikke trigget av Petrobras-skandalen, skriver kommunikasjonsrådgiver Lars Magnus Günther i Statkraft i en epost.

Hensikten med oppkjøpet er å ekspandere ytterligere på det store og voksende brasilianske energimarkedet.

Han opplyser også at Statkraft ved årsskiftet gjennomførte en granskning for å se om det forelå indikasjoner på korrupsjon i Desenvix, uten at de fant noe slikt. Statkraft viser til at Gerson Almada kun er tiltalt for forhold knyttet til Engevix – og understreker at Desenvix ikke har vært knyttet til

## Norfund lover samarbeid om eventuell granskning

Norfund vil samarbeide dersom påtalemyndigheten velger å korrupsjonsgranske energiselskapet Desenvix. Det fastslår avdelingsleder Mark Davis i Norfund i en e-post til Bistandsaktuelt.

#### Av Gunnar Zachrisen

– Å dømme etter den prisen Statkraft betalte for sine aksjer, henholdsvis i 2012 og tidligere i år, har aksjeverdien i selskapet sunket kraftig. Antar Norfund per i dag at man vil tape penger på investeringen?

– Norfund antar ikke å tape penger på vår deltakelse i denne investeringen, men det er ingen garantier knyttet til avkastning for egenkapitalinvesteringer.

– De tre tidligere stifterne av Desenvix er senere tiltalt for korrupsjon i et nærliggende selskap. Er det

slik at oppmerksomheten rundt dette har svekket aksjeverdien i Desenvix/SKIH1?

– Det er anleggene som ligger i porteføljen som genererer inntekt og verdier for selskapet, ikke tidligere deleiere. Statkraft har nå kontroll og lederskap av Desenvix, gjennom Skihi.

– Vil Norfund gå inn for å samarbeide med påtalemyndighetene dersom det kommer en anmodning om korrupsjonsgranskning av SKIH1s forløper Desenvix?

– Norfund vil selvfølgelig gå inn



Mark Davis, avdelingsleder i Norfund.

for å samarbeide med påtalemyndighetene. Vi jobber dessuten tett med Statkraft som gjør fortløpende vurderinger av selskapets virksomhet.

– Norfund har tidligere fått kritikk for å engasjere seg i for stor grad i mellominntektsland og i sektorer som ikke kommer de fattige til gode. Hvorfor ble Norfund med på denne aksjeinvesteringen i 2012?

– Norfund har som et av sine langsiktige mål å bidra til mer energi i utviklingsland. Til dette trenger vi industrielle muskler, og det har vi bygget opp blant annet gjennom vårt langsiktige samarbeidet med Statkraft. Vi har akseptert fra eieren vår til å favne bredere geografisk i investeringer som gjelder fornybar energi, fordi klima- og utviklingspolitiske mål er så sammenfallende.

Investeringen i Brasil var en del av SN Powers strategi i 2012. For

Norfund var dette en mellomstasjon. Helt siden etableringen av SN Power sammen med Statkraft i 2002, har vi ved ulike anledninger justert eierandeler og geografisk fokus mot fattigere land, gjennom større restruktureringer. I 2009 ble Agua Imara etablert for å sikre økt fokus på Mellom-Amerika og Afrika.

I 2014 solgte Norfund seg ytterligere ned i enheten som kontrollerer eierskapet for anleggene i Sør Amerika og Sør Asia. Samtidig økte Norfund eksponeringen mot Mellom-Amerika, Afrika og Sørøst-Asia. Slike endringer må introduseres stegvis, for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet, både for selskapet og for partnerne. Prosjektene er ofte store, med betydelig egenkapital og gjeldseksposering, og de krever langsiktighet og forutsigbarhet for å kunne gjennomføres, sier Davis. ■



## Jackson Empreendimentos

Holdingselskap eiet og etablert av Cristiano Kok, Jose Antunes Sobrinho og Gerson Almada.



## Engevix-gruppen

Holdingselskapets utøvende virksomhet. Seks av de korrupsjonstiltalte i Petrobras-skandalen hørte til her. Blant de tiltalte er også stifterne av selskapet; Kok, Antunes og Sobrinho. Alle tre var sentrale i Desenvix. Kok var styreformann, Sobrinho daglig leder.



## Engevix, Ecovix, Desenvix, Infravix

Selskapene som inngår i Engevix-gruppens virksomheter innen energi, ingeniørvirksomhet og infrastruktur. Desenvix er, etter 13. juli 2015, ikke lenger en del av Engevix-strukturen. Selskapet er kjøpt av Statkraft/Norfund, som også har endret navnet på selskapet.

økonomiske skandaler eller korrupsjon.

Også Norfund understreker i en e-post at Engevix og Desenvix er to selvstendige selskaper.

### Underskudd

Siden Statkraft/Norfund kjøpte seg inn i selskapet Desenvix i 2012 har det gått fra overskudd til underskudd. Samlet underskudd de to siste årene har vært rundt 120 millioner kroner, framgår det av årsrapporten.

I juli gjennomførte også selskapet en aksjeemisjon til rundt 280 millioner kroner. Statkraft forplikter seg til å betale i underkant av 230 millioner kroner basert på dagens valutakurs.

### Skiftet navn

Desenvix skiftet samtidig navn. Det nye navnet er Statkraft Energias Renovaveis (Statkraft Fornybar Energi), som igjen er eid av Statkraft Interna-

tional Hydropower Invest (SKIHI).

Norfund eier 33 prosent av SKIHI. Det statlige investeringsfondet deltok ikke i kjøpet av Statkrafts nye 40 prosent i år eller deltar i aksjeutvidelsen.

Det statlige investeringsfondet er tydeligvis optimistiske med sikte på den langsiktige lønnsomheten i selskapet, og skriver i en kommentar: «Norfund har ikke foretatt noen avskrivninger knyttet til investeringen i Statkraft IH Invest AS.»

### Ny storgransking

I kjølvannet av Petrobras-skandalen er det åpnet opp flere etterforskninger, blant annet mot energimarkedet der mange av de involverte også har hatt store kontrakter. Påtalemyndigheten og det føderale politiet har bekreftet at de nå ser nærmere på om det også har vært korrupsjon knyttet til energi og konsesjoner.

Energi-ekspert Jean-Paul Prates mener det er sannsynlig at også Desenvix da blir satt under lupen, siden de tre tidligere stifterne av selskapet nå er tiltalt for andre forhold i Petrobras-skandalen.

### Vindkraft

– Statkraft vil nok slite med historien et par-tre år, det er ikke til å komme unna at det vil hefte mange spørsmål og usikkerhet ved selskapet. Men nå har de skiftet navn og får finne sin egen vei for hvordan de skal drive virksomheten her, sier Prates.

Han har tro på at oppkjøpet på lengre sikt vil være en god investering for de norske investorene, blant annet på grunn av at selskapet satser på vindkraft.

– Vindkraft utgjør allerede fem prosent av energikonsumet, og vi tror potensialet er en femdobling. Nordøst-Brasil er blant de fem mest attraktive områdene for vindkraft i hele verden, sier han. ■



**Gerson Almada, stifter og senere styremedlem i Desenvix. Han ble arrestert i januar 2015 og har tilstått å ha vært delaktig i korrupsjon i Petrobras-skandalen.**

Foto: TV Câmara

# Renere luft har reddet tusener

Redusert avbrenning av skog i Brasil har gitt renere luft. Det har reddet tusener av liv i Sør-Amerika, mener forskere. **Av Gunnar Zachrisen**

**D**et er forskere ved Universitetet i Leeds i Storbritannia som har stått bak forskningen på sammenhengen mellom branner, luftkvalitet og helse. Resultatene av forskningen presenteres i en artikkel på nettstedet Nature Geoscience.

Forskerne har tatt utgangspunkt i at om lag 15 prosent av brasiliansk Amazonas ble avskoget i perioden 1976-2010. Samtidig var avbrenning den viktigste metoden folk i regionen brukte for å fjerne skog og vegetasjon. Som en konsekvens av brannene ble det sluppet ut store mengder helseskadelige partikler til atmosfæren.

Siden 2004 har imidlertid Brasil klart å snu den negative trenden – og har klart å redusere den årlige avskogingen. Tilsvarende har også antallet skogbranner blitt redusert kraftig.

### Partikkel-målinger

I forskningen har forskerne sett på effekten av denne reduksjonen for luftkvalitet og helse. De har tatt for seg «år uten tørke» i perioden 2001 til 2012. Metoden har vært å analysere aerosoloptiske dybdemålinger via satellitt- og bakkebaserte sensorer. Disse var plassert i det sørvestlige Brasil og i Bolivia.

På basis av målingene og modellering fant forskerne at mengden av skadelige partikler var redusert med om lag 30 prosent i den tørre sesongen i år med lav avskogingsrate. Videre anslår forskerne at denne reduksjonen i neste omgang har forhindret for tidlig død hos mellom 400 og 1700 voksne i Sør-Amerika.

### Ignorert i Brasil

De britiske forskerne mener at koblingen mellom helse og avskoging i stor

grad har vært et ignorert tema blant beslutningstakere og offentligheten i Brasil.

– Avskogingens negative påvirkning av folkehelsen er lite kjent. Tilsvarende gjelder også for den positive helseeffekten av redusert avskoging og bedre luftkvalitet, sier forsker Dominic Spracklen til nettstedet Mongabay.

Han kaller den reduserte avskogingen i Brasil det siste tiåret for «en oppsiktsvekkende miljø-suksesshistorie», som burde anerkjennes og feires.

### Verst nær brannene

Forskerne skriver at helseisikoen har vært størst for lokalbefolkningen i nærheten av den kjente «buen» av avskoging i Amazonas, området der avskogingen har vært størst.

– I dette området anslår vi at det har vært mer enn ett tilfelle av for tidlig død per 10 000 mennesker, sier Spracklen.

I antall er det likevel folk i det mer tettbefolkede sørlige Brasil som har vært mest utsatt. Årsaken er at røyken fra skogbrannene driver sørover med vinden.

Norge har de siste årene bidratt med milliardbeløp til tiltak mot avskoging i Brasil, blant annet gjennom Amazonasfondet. I 2013 og 2014 mottok Sør-Amerikas største land til sammen hele 4,7 milliarder kroner i bistand fra Norge til slike formål. Det anslås at bistanden har bidratt til å verne 14 millioner hektar regnskog. Blant annet har 3100 mennesker blitt kurset i tiltak for å hindre skogbranner. ■

Les mer på nett

tinyurl.com/q5okt3u



**Avbrenning av skog skjer fortsatt i Amazonas-området, men sjeldnere enn før. Siden toppåret 2004 er avskogingen redusert med omlag 75 prosent.**

Foto: Ken Opprann

## Desenvix

■ Brasiliansk energiselskap med satsing innen vann- og vindkraft.

■ Statkraft og Norfund, under navnet SNP, kjøpte seg inn første gang i mars 2012. 13. juli i år overtok de norske investorene majoritetskontroll over aksjene.

■ Selskapet heter i dag Statkraft Energias Renovaveis (Statkraft Fornybar Energi), som igjen er eid av Statkraft International Hydropower Invest (SKIHI).

■ Statkrafts nye eierandel er 81,3 prosent. Selskapet utvikler vann- og vindkraft og har 316 MW installert kapasitet (tilsvarende omlag to Alta-kraftverk), fordelt på 13 kraftanlegg. Selskapet har også investeringsprosjekter som summerer seg til 1353 MW, i hovedsak innenfor vannkraft.





« Livet er hardt. »

Iddi Mihando, lærer

# Veksten bommer på folk flest

Avis-selger Julius Donald leser en avis utenfor sin aviskiosk. Interessen er større enn vanlig før årets valg på ny nasjonalfor-samling og president.

Foto: Daniel Hayduk / AFP  
/ NTB Scanpix





I mange år har pilene for økonomisk vekst pekt oppover i Tanzania, men pilene har i liten grad truffet de fattige. Om to uker velger landet ny president og nytt parlament.

### Av Asle Olav Rønning, i Tanzania

**T**anzania, som har vært en sentral bistandspartner for Norge, nærmer seg målet om bli et mellominntektsland. Det østafrikanske landet har opplevd 15 år med sterk økonomisk vekst. På papiret er gjennomsnittsinbyggeren i Tanzania i dag 60 prosent rikere enn i 2000, ifølge tall fra Verdensbanken.

Men mange tanzanianere kjenner seg ikke igjen i bildet av en blomstrende økonomi.

– Det er en veldig tøff situasjon å være lærer. Lønna strekker ikke til. Myndighetene betaler ikke spesielt godt, sier Baraka Kitundu, som er lærer på barnetrinnet på Bunge Primary School i sentrum av Tanzanias største by, Dar es Salaam.

Det er 65 elever i klasserommet og ofte mangler både skolebøker og annet materiell. Etter 12 år i yrket tjener Kitundu nå 1500 kroner i måneden før skatt og pensjonstrekk. Læreren, som har kone og fire barn, flyttet til Dar es Salaam for tre år siden.

Kitundu slår fast det er dyrt å leve i storbyen. Husleie og strøm for ett rom og kjøkken legger beslag på 400 kroner hver måned.

– Livet er hardt, sier Iddi Mhando, en annen av lærerne.

Hans elever er i alderen 12 til 14

Store folkemengder møtte opp da Ukawa, en koalisjon av fire opposisjonspartier, startet valgkampen i Dar es Salaam i slutten av august. Koalisjonen har lovet velgerne å avslutte fem tiår med regjeringspartiet Chama Cha Mapinduzis dominans i landets politikk. Foto: Daniel Hayduk / AFP / NTB Scanpix





## 26 Økonomi

år. Det er ikke alltid foreldrene har råd til å sende med skrivebøker hjemmefra, og da hender det at Mhando betaler for bøker fra egen lomme.

### Alle lover «change»

25. oktober velger landet ny president og ny nasjonalforsamling. Det regjerende Chama Cha Mapinduzi (CCM) opplever for første gang siden partiet ble etablert i 1977 at det er sterk konkurranse om stemmene.

Valget står mellom regjeringspartiets John Magufuli og opposisjonens presidentkandidat Edvard Lowassa. Magufuli er tidligere minister for offentlige arbeider og har også hatt flere andre statsrådposter. Lowassa er tidligere statsminister for CCM, men hoppet av i sommer etter å ha blitt utestengt fra kampen om å bli partiets presidentkandidat.

Økonomi og jobber er vesentlige saker i valgkampen. På tross av begge kandidatenes lange politiske karriere i regjeringspartiet, slåss de om å være den som med størst troverdighet lover forandring.

Lowassa tordner mot regjeringspartiet, mens CCM understreker Magufulis personlige egenskaper. Som den norske forskeren Marta Tveit skriver i en blogg på nettstedet African Arguments, heter det ikke «Stem CCM!», men «Stem Magufuli!».

En av årsakene kan være rekken av korrupsjonssaker som har svertet regjeringspartiet. En annen kan være skuffelse over hvordan fruktene av den økonomiske veksten blir fordelt.

### – Ingen jobber å få

– Økonomien i Tanzania vokser, ja. Men flertallet har det fortsatt svært vanskelig. Se for eksempel på meg selv. Jeg er sjåfør, men det er ingen jobber å få. Livet er så tøft. Det er svært vanskelig nå, sier Frank John, som vasker biler på fortauet i bydelen Tegeta.

Han er arbeidsledig og ønsker seg mer enn noe annet en ordentlig jobb. Sola er i ferd med å gå ned og det blir for mørkt til å vaske flere biler. 25-åringen reagerer med sinne, frustrasjon og oppgitthet over spørsmålet fra Bistandsaktuelt om hva han tror om sin egen situasjon noen år fram tid:

– Jeg kan ikke si om min situasjon vil bedre eller ikke. Jeg er far med ansvar for et barn, men vet ikke hvordan framtida blir. Tror du at min familie føler seg trygg?

På en frisørsalong i nærheten arbeider Napenda Michael. Også hun

– Bare noen få mennesker har tjent på den økonomiske veksten, sier frisør Napenda Michael. Hun drømmer om å starte sin egen virksomhet, kanskje ale opp kylling. I stolen sitter frisørkollega Nyasa Rajabu.

Foto: Asle Rønning



opplever at det er vanskelig å betale regningene – spesielt skolepenger for barna som studerer. Kollega Amina Zakayo sier at alle kundene har dårlig råd og klager over økonomien og prisene.

### Liten nedgang

I 2007 levde én av tre tanzanianere under den nasjonale fattigdomsgrensa. Siste landsomfattende undersøkelse var i 2011/2012. Da var antall fattige sunket til 28,2 prosent, ifølge tall gjengitt i en rapport FN-universitetet UNU-Wider. Tallene omfatter ikke Zanzibar, som har høyere andel fattige enn fastlandet.

I perioden 2001-2007 økte antallet fattige på fastlandet med 3,3 millioner, tross den sterke økonomiske veksten. I perioden 2007-2011/12 falt antall fattige med 670 000.

Det kan se ut som om utviklingen går riktig vei. Men ser man de siste 15 år under ett, reduseres antall fattige mye saktere enn man skulle tro. Tanzania har hatt en økonomisk vekst på gjennomsnittlig 6-7 prosent siden 2000. Tilgjengelige data tyder på en svak kobling mellom økonomisk vekst og reduksjon av fattigdom, heter det i rapporten. Også flere andre rapporter fra internasjonale forskningsmiljøer peker på det samme.

Fattigdom kan måles på mange måter. I forbindelse med FNs tusenårs mål regnes alle med kjøpekraft mindre enn 1,25 amerikanske dollar per døgn som fattige. Etter denne definisjonen var 43,5 prosent av Tanzanias befolkning fattige i 2012, ifølge tall fra Verdensbanken.

### – Stor kontrast

– Vi har en stor kontrast mellom

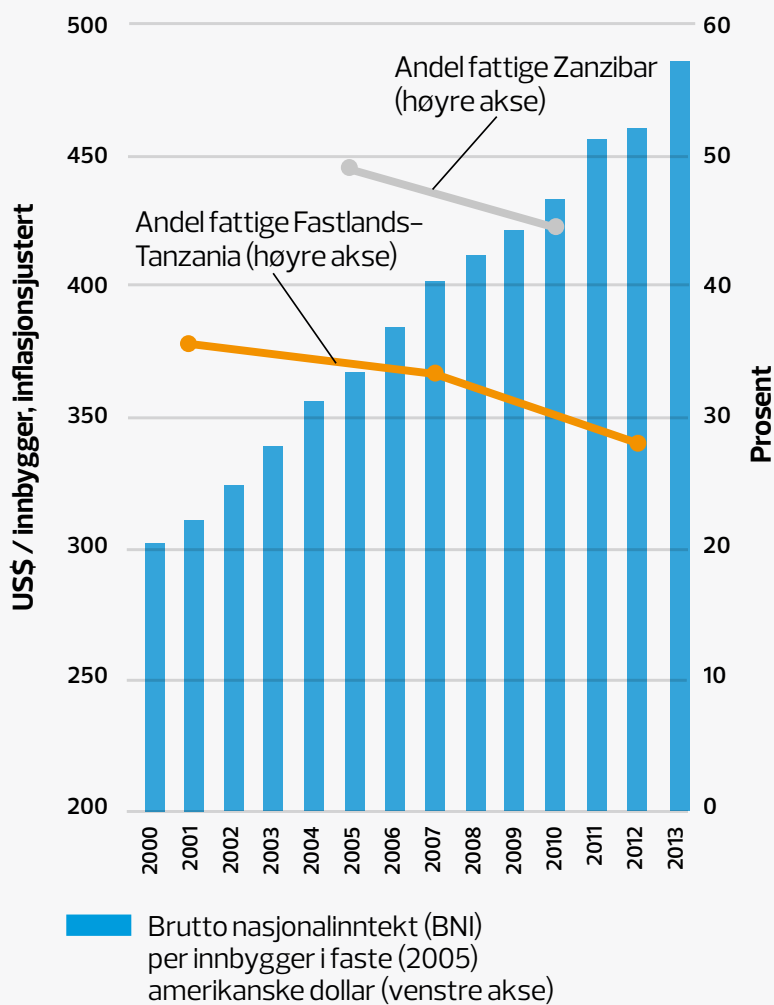


– Lønna strekker ikke til, sier læreren Baraka Kitundu.

Foto: Asle Rønning

## Rask vekst, mange fattige

Tanzania har hatt sterk økonomisk vekst siden 2000. Hver innbygger har i teorien blitt 60 prosent rikere, men antall fattige er fortsatt høyt.



Kilder: UNU-Wider (Helsinki) Working Paper 2015/051, United Republic of Tanzania Country Report on the Millennium Development Goals 2014 og og Verdensbanken.

## Tanzania

■ Tanzania velger 25. oktober ny president og ny nasjonalforsamling. Valget er mer åpent enn noen gang siden landet ble selvstendig.

■ Dagens regjeringsparti CCM har styrt siden 1977. CCM ble da etablert som en fusjon av partiene TANU og ASP som da hadde styrt fastlands-Tanzania og Zanzibar siden 1961/1964.

■ President Jakaya Kikwete (CCM) går nå av etter to perioder som president.

■ Tanzania har hatt sterk og stabil årlig økonomisk vekst på 6-7 prosent siden 2000. Resultatene i form av fattigdomsreduksjon har imidlertid vært beskjedne.





# 4 på gata i Dar es Salaam

1. Tanzanias økonomi vokser raskt. Kommer det etter din mening folk flest til gode?
2. Har du det selv økonomisk bedre nå enn for fem år siden?
3. Hvordan ser framtida ut for din personlige økonomi?



**Evarest Gabriel,**  
grossist

1. Økonomien vokser, men det gavner ikke flertallet av befolkningen. Slik er det i dette landet. Det er rikt på naturressurser – men bare noen få tjener på det. Vi hører at økonomien vokser, men vi kan egentlig ikke føle det.

2. Jeg personlig opplever en bedring. Infrastruktur som veier og transport har blitt forbedret.

3. For min egen del forventer jeg å øke forretningsvirksomheten. Jeg driver med kjøp og salg av korn og ris, og håper å kunne kjøpe min egen eiendom og flytte virksomheten dit.



**Rashid Hamis Isaya,**  
gateselger

1. Tanzania er et land som har en god økonomi, men et stort underskudd på ledere med moralsk ryggrad. Det er det største problemet. Ledere som mangler personlig integritet følger bare sine egne interesser. Det har nå nådd det punkt at ledere stjeler uten skam, og de ødelegger velferden for folket.

2. Situasjonen er ikke god og den påvirker meg personlig. For flertallet er inntektene de samme, men prisene stiger hele tiden. Da er det vanskelig å få endene til å møtes.

3. Jeg vet ikke. På grunn av at forholdene er slik de er, er min framtid veldig usikker. Det er svært vanskelig å forutsi.



**Ritia Benito,**  
selger varer i butikk

1. Prisene på varer og tjenester øker. For eksempel er prisen på matvarer som ris og bønner helt ute av kontroll. Du kan ikke si at økonomien blir bedre når prisene stiger hele tiden.

2. For meg personlig er situasjonen veldig vanskelig. Jeg er enke og har ikke fått den arven jeg skulle ha. Boden her jeg arbeider og tingene jeg selger er ikke en gang mine egne.

3. Jeg håper at situasjonen vil bli bedre. Jeg er en gjennfødt kristen. Håpet er at Herren en dag vil høre bønnene mine.



**Monica Kimbita,**  
forretningskvinne

1. Ja, på en måte kan man si det. Men ikke alle. Noen er fortsatt svært fattige, særlig på landsbygda. Myndighetene prøver å nå så mange som mulig og arbeider for å gjøre småbønder mer produktive.

2. Det har blitt bedre. Jeg hadde en liten matbutikk. Nå importerer jeg i stedet varer fra Kina. Jeg selger fiiser for innredning.

3. Det vil bli bedre. Jeg er optimist og har to butikker nå. Jeg håper å øke omsetningene og finne flere kunder.

Tanzania som en av de sterkeste økonomiene i Afrika når det gjelder økonomisk vekst, samtidig med at antallet mennesker som faller i fattigdomsfella øker, sier seniorforsker Abel Kinyondo ved den uavhengige tanzanianske tenketanken Repoa.

Kinyondo sier at Tanzanias kraftige økonomisk vekst har kommet i noen få sektorer som ikke sysselsetter så mange. Han nevner gruvedrift, telekom, banker og turisme som eksempler på vekstområder. Jordbruk, som sysselsetter det store flertallet, har ikke hatt tilsvarende vekst.

Samtidig advarer seniorforskeren mot å sette for stor lit til både tall for økonomisk vekst og fattigdomstallene. Dataene er ofte usikre og baserte på anslag.

– Vi har ikke gode data. Til og med tallene for brutto nasjonalprodukt er omdiskutert, sier Kinyondo. ■

Foto: Asle Rønning

## VACANCY: Results Based Management and Evaluation Officer

The Financial Mechanism Office (FMO) administers the EEA Grants and Norway Grants on behalf of Iceland, Liechtenstein and Norway. We are now recruiting a Results Based Management and Evaluation Officer for our team in Brussels.

The Results Based Management and Evaluation Officer provides analysis and reports

on the EEA and Norway Grants. S/he is also involved in developing reporting systems, developing results and risk management systems and tools, providing training and guidance as well as managing evaluations and reviews.

Applicants must be nationals of one of the EEA EFTA States (Iceland, Liechtenstein and

Norway). Please note that only applications received via our web tool will be considered.

**Deadline for submission of application: 18 October 2015.**

Please visit the EFTA job opportunities website - <https://jobs.efta.int> - to read the full announcement and further information about the job requirements and how to apply.



# Valfarter til Kinas shopping-eldorado

Mens kineserne kommer til Afrika for å investere, kjøpe råvarer og åpne butikker, strømmer afrikanske handelsfolk motsatt vei: Til Yiwu, byen der du kan få kjøpt alt. **Av Jeppe Villadsen, i Kina**

**R**yktet løper til alle hjørner av det store afrikanske kontinentet. De hører det fra venner, kolleger og konkurrenter: I Kina er det en by der alt kan kjøpes – der utvalget er astronomisk og prisene lave.

Mens kinesere setter stadig større preg på industri, jordbruk og handelsliv i afrikanske land, forsøker driftige afrikanere – særlig kvinner – å snu situasjonen til egen fordel. De reiser til Kina på jakt etter sin afrikanske drøm. De fyller konteinere med sko, kjøkkentøy og elektronikk – og får det sendt hjem til småbutikker i Lagos, Nairobi og Accra. Nå kan ingen slå deres priser.

– Ryktet løper fra munn til munn, fra Nairobi og ut til de mindre byene, sier 42 år gamle Helen Jogolo. Hun er kommet fra Kenya samme morgen sammen med sin yngre søster, Tracy.

## Verdens største

Den lille byen heter Yiwu, og ligger 100 km sør for Hangzhou i Øst-Kina. Den er ukjent for folk flest både i og utenfor Kina. Men det er her vi finner verdens største innendørsmarked: **Yiwu International Trade Center**. Drøyt 71 000 butikker fordelt på 4,5 millioner kvadratmeter flisbelagt innkjøpslabyrint med 500 kilometer neonopplyste butikk-gater.

Vannkraner, glidelåser, vekkerklokker, julenisser, verktøy og solbriller. Og et par millioner andre produkter på hyllene. Med mindre man er ute etter biler, fly og våpen, går man ikke forgjeves rundt i Yiwu.

– Du kan få god kvalitet og dårlig kvalitet, du kan få nøyaktig det du ønsker her i Yiwu, sier Helen Jogolo. Hun, og mange hun kjenner, foretrekker faktisk å handle med kinesere framfor afrikanere.

– Kineserne er vennlige og tålmodige. De blir ikke sure selv om man spør om priser uten å kjøpe noe. Og de byr oss på kaker og te, smiler søstrene, som selv driver en forretning for babyklær.

– Vi føder jo mange barn i Afrika, smiler de.

– Hvis du selger et par bukser til en mann, kan han gå med dem i to år. Barn gir større omsetning, det kommer jo hele tiden nye til.

## Kinesisk magi

Knapt to år. Så lang tid ville det ta hvis man skulle avlegge hver av senterets butikker en visitt på fem minutter innenfor den daglige åpningstiden fra 8 til 17. Men det eksperimentet har neppe noen av de 210 000 daglige kundene forsøkt seg på.

Yiwu er småhandel i megaskala.

I butikk nummer 10 241 står paraplyer oppmarsjert i lange rekker. Den er én av 512 butikker som utelukkende selger paraplyer. En hel etasje, på størrelse med et stort norsk kjøpesenter, er viet til penner og papirartikler. En annen etasje er forbeholdt kofferter.

Man kan tilbakelegge omkring fire kilometer uten å se annet enn klokker. 596 klokkebutikker som selger alt fra enorme ornamenterte veggur i tre til armbånds- og vekkerklokker i rosa og gul plast.

Her har markedets usynlige hånd i sannhet jobbet overtid.

– Yiwu er et hav. Du kan få alt her, smiler Xu Guisheng fra Uangdong Chaozhou Weisheng Ceramics Firm. Han er innehaver av butikk nummer 16 328, og peker på et sett bestående av en forgylt tekanne med tilhørende kopper og skåler samlet i et elegant oppheng.

– Gjett en gang hva dette settet koster!

Han svarer selv:

– 32 yuan (40 kroner) for hele settet. Det er kinesisk magi, jubler Xu Guisheng.

## Ganger med tre

Søstrene Helen og Tracy Jogolo er på sitt fjerde Yiwu-besøk på to år. Der som de hadde hatt mer penger, ville de kjøpt større volumer og nøyde seg med å komme én gang i året. Men de

**40-årige Jane Wangui fra Kenya vurderer smykker på sin tolvte tur til Yiwu. Første gang var i 2006, da hun var del av første bølge fra Afrika.**



**Butikkansatt Amilia Huang passer en butikk som kun selger vannflasker i plast.**





Vestfrikanske handelskvinner bærer med seg kilovis med kinesiske smykker, sko, kjøkkenredskap og elektronikk, som de får sendt hjem til småbutikker i Lagos og Accra.

Nuddelpause i klokkebutikken. 596 butikker selger klokker. Urene har navn som «Hong», «Dunking», «Soka» og «Bosck».





## 30 Økonomi

« Afrika ser vestover igjen. Kinas mer saktegående økonomi gjør at USA er mer

attraktiv som investor. »

Alex Vines, leder av Afrikaprogrammet ved Chatham House.

■ VEKST

# 440

milliarder kroner blir trolig størrelsen på de internasjonale bistandsoverføringene til Afrika i 2015, ifølge OECD.

■ VEKST

## Sinker i sør

Veksten i Øst- og Vest-Afrika vil trolig ligge i overkant av 6 prosent neste år, opp en prosent fra i år. Det sørlige Afrika er regionen som sinker veksten i Afrika. Ifølge Afrikabanken vokste Sør-Afrikas økonomi med bare 1,5 prosent i 2014 på grunn av strømproblemer, lave priser på mineraler og flere omfattende streiker.



har bare råd til å kjøpe mindre porsjoner av gangen. På forhånd har de overført én million kenyanske shilling (cirka 80 000 kroner) til en kinesisk bank.

– Det er ikke så mye. Det er noen som kommer med ti millioner shilling, klager Tracy Jogolo, som har et enkelt innkjøpsprinsipp: Hun ganger alltid med tre.

– Hvis vi kjøper noe for 50 kroner, skal vi selge det for 150 kroner. Men fortjenesten blir likevel ikke stor når fly, hotell, visum, transport og så videre er trukket fra, forklarer Tracy Jogolo.

### Enkel kvalitet

Yiwu International Trade Center bugner av plastprodukter. Man vasser i polyestertepper og plastikkspann. Snubler over paraplyer og plastvesker.

De endeløse butikk gatene summer av arabisk, russisk, persisk, etiopisk og kiswahili i en global handelskafoni. Yiwu er en global basar, som forener hele verden om klodens største produktutvalg.

Få om noen turister setter sin fot i Yiwu. Men måler man etter andelen av utlendinger i byen eller spredningen på ulike land, er Yiwu Kinas mest globaliserte by, mer internasjonal enn både Beijing, Shanghai og Hongkong.

Vi er i hjertet av globaliseringens maskinrom.

### 80 000 butikker

«Koreanske materialer, europeisk kvalitet, kinesiske priser», reklamerer VVS-butikken Ifan Piping System.

– Yiwu vil i framtida bli hele Kinas handelssentrum, mener butikkens egyptiske eksportsjef, Omar Adly.

Ekspertsjefen viser til at Yiwu International Trade City har over 80 000 butikker, hvis man tar med Huangyuan Market, byens enorme tekstilmarked.

– Nesten alle fabrikker som er verd å nevne, er til stede her, sier han.

VVS-butikkens kunder kommer fra mange av Afrikas vekstland, for eksempel Kenya, Senegal, Rwanda og Angola. Her selges ting til nybygg. Alt fra vannkraner og stikkontakter til lamper og ledninger.

– Jeg har merket forskjell bare i løpet av de to årene jeg har vært her. Det kommer stadig flere afrikanere. Og de som forrige gang kjøpte små partier, kommer tilbake etter større leveranser, sier den vennlige eksportsjefen.

### Negletørker

Der er to hemmeligheter ved å gjøre en god handel i Yiwu. Den ene er å finne et produkt som ikke allerede er på markedet i hjemlandet. Noe nytt

– Yiwu er et hav. Du kan få alt her, smiler Xu Guisheng, innehaver av butikk nummer 16 328.

og spennende. Den andre er å kjøpe store kvanta for å kappe avgjørende prosenter på stykkprisen.

Jane Wangui er i Yiwu for å hente kosmetikkprodukter og smykker til butikken sin i Nairobi. Hun får øye på en plastboks med små innebygde varmerør, som brukes til å hurtigtørke lakkerte negler.

– Den her er ny på markedet i Kenya. Den tror jeg vil selge godt.

Hun går systematisk fram etter et rikholdig utvalg produktbilder som hun har funnet på nettet og lagret på mobilen. Jakten på en slags elektronisk vannpipe sender henne på en mange timers forgjeves vandring i de endeløse handlegatene. Jane Wangui satser ikke alt på ett enkelt produkt, men kjøper klattvis og samler det til slutt til en forsendelse på noen kubikkmeter i en konteiner.

– Disse er flotte, men altfor dyre, sier Jane Wangui, mens hun betrakter et sett øreringer til 11 kroner.

– De kan jeg ikke selge hjemme i Nairobi.

Hun velger i stedet 60 store plastperlekjeder til en femmer stykket.

### Kvinnene overtar

I starten var det mest afrikanske menn som kom. Men bildet har snudd. I dag vrirler Yiwu av afrikanske kvinner, som med den rette blan-

dingen av nevenyttighet og praktisk snusfornuft lever opp til sitt rykte som noen av verdens dyktigste handelsfolk. Fra Vest-Afrika kommer de i flippfloppere og storblomstrede kjoler. Fra Øst-Afrika er det jeans eller drakt som dominerer.

Jane Wangui gjetter at dette er hennes tolvte tur fra Nairobi til Yiwu. Første gang var i 2006, da hun var del av første bølge fra Afrika.

– Konkurransen er blitt beinhard, for nå reiser alle hit, forteller den 40-årige forretningskvinnen.

– Det er virkelig blitt en kamp om å gjøre en god forretning. ■

## Yiwu i tall

**Drøyt 71 000** butikker ligger i Yiwu International Trade Center. I tillegg kommer et 78 000 kvadratmeter stort tekstilmarked. Tilsammen utgjør de China Commodity Market.

**4,5 millioner** kvadratmeter er det samlede butikkarealet.

**1,7 millioner** forskjellige produkttyper innenfor 4200 varekategorier er å få kjøpt.

**210 000** kunder kommer hver dag til senteret.

**12** ganger er senteret bygget om og utvidet siden det åpnet i 1982.



■ VEKST

13

milliarder kroner er summen det kinesiske oljeselskapet Sinopec har tapt på investeringer i tre av fem blokker på angolansk sokkel, ifølge Kinas riksrevisjon.

■ ZIMBABWE

## Billigere øl, men ingen jubel

Øl er blitt 20 prosent billigere i Zimbabwe det siste året. Men det gir ingen grunn til jubel i barene. Det spiller et land der økonomien er nær sammenbrudd, skriver The Economist. Ølsetningen har falt med 8 prosent i år. Landets inntekter fra merverdiavgift har falt tilsvarende.

# – Gi fiskerne bistand

Somaliske farvann har potensial til å bli et av verdens mest produktive områder for fiske, ifølge en fersk rapport. **Av Espen Røst**

– **S**tøtter vi somaliske fiskere, kan vi også hindre at de lar seg friste av en pirat-tilværelse, sier prosjektleder Kurt Bertelsen Christensen i organisasjonen Fair Fishing.

Fiskerisektoren i Somalia er relativt liten. Hovedårsaken er «en borgerkrig som åpnet somaliske farvann for uregulert fiske», heter det i en rapport fra den amerikanske One Earth Future Foundation. Organisasjonen har lang erfaring fra bistandsarbeid og forskning i Somalia, blant annet knyttet til fiskerier.

I rapporten *Securing Somali Fisheries* hevder rapportffatterne at somaliske farvann har potensial til å bli et av de mest produktive områdene for fiske i hele verden. Problemet er likevel at det er utlendinger, ikke somaliere, som håver inn de største fangstene i havområdene utenfor Somalia.

Rapporten anslår at verdien på fisken utenlandske trålere tar opp utenfor Somalia tilsvarer 306 millioner dollar årlig. Til sammenligning har de somaliske fiskernes fangst en samlet verdi på 58 millioner dollar.

### Et paradoks

– Det er et paradoks at folk sulter bare få mil inn i landet, mens fisk tas opp i store mengder ulovlig rett utenfor kysten, sier Kurt Bertelsen Christensen.

Han er prosjektleder i den dansk-somaliske organisasjonen Fair Fishing. Organisasjonen arbeider for å bedre fasilitetene til fiskere i Somaliland, og har etablert et fiskemottak med kjølelager og distribusjonskanaler i havnebyen Berbera.

Ulovlig fiske utenfor Somalia har vært et problem i flere tiår og har rammet lokale fiskere hardt. Befolkningens misnøye med ulovlighetene har også blitt brukt for å rettferdiggjøre piratvirksomhet.

Piratvirksomheten kan ha kostet verdenssamfunnet svimlende 18 milliarder dollar, ifølge Verdensbanken. De enorme kostnadene skyldes blant annet at vestlige militære skip er blitt brukt til å beskytte internasjonal skipsfart mot piratene.

Men piratvirksomheten har de siste årene avtatt, blant annet som følge av innsatsen gjennom operasjonen *Ocean Shield* der Norge har hatt en

vesentlig rolle. Norge har brukt flere hundre millioner kroner på militæroperasjoner for å stoppe piratene til sjøs, men lite på å motvirke de grunnleggende årsakene til virksomheten, ifølge en rapport Bistandsaktuelt tidligere har omtalt.

### Matsikkerhet

«Somaliske myndigheter har bedt om et internasjonalt samarbeid for å slå tilbake mot ulovlig utenlandsk fiske», skriver rapportffatterne bak *Securing Somali Fisheries*. De mener at somaliske fiskerier har potensial til å styrke mat- og inntektssikkerheten i det konflikthverjede landet.

«Gitt tiår med ulovlig fiske fra utenlandske fartøy, bærer det internasjonale samfunnet et ansvar for å bidra til å støtte bærekraftig fiske gjennom investeringer i somalisk fiskeriøkonomi, særlig infrastruktur. Slike investeringer vil smitte over på og forbedre andre sektorer i Somalia, lage et grunnlag for langsiktig utvikling og forbedre nasjonal sikkerhet», heter det i rapporten.

Den anbefaler det internasjonale samfunnet å prioritere arbeidet for å sikre at «somalisk lov følges for å



**Tone Skogen,** statssekretær i Utenriksdepartementet.

## – Viktig å støtte fiskeriene

– Det er viktig å støtte fiskerisektoren i Somalia, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Tone Skogen. Men statssekretæren kan ikke love fiskeribistand til det piratherjede landet nå.

Norsk fiskeribistand skal samles mer strategisk gjennom bistandsprogrammet Fisk for Utvikling (FfU). Det overordnede målet er fattigdomsbekjempelse gjennom matsikkerhet, bærekraftig forvaltning og lønnsom næringsvirksomhet. Fisk for Utvikling skal i første omgang omfatte fokuslandene Mosambik og Myanmar – og statssekretær Tone Skogen kan ikke love norsk fiskeribistand til Somalia nå.

– Det svært mange områder som er viktig i stabiliseringen og gjenopp-

byggingen av Somalia. Norge har ikke mulighet til å dekke alle disse områdene og må fokusere bistanden slik at den blir mest mulig effektiv. Norge er enig i at det er viktig å støtte somaliske fiskere og en mer bærekraftig fiskerisektor i Somalia, men per i dag er ikke fiskeri blant de prioriterte områdene, og det er foreløpig ikke lagt planer for oppstart av et FfU i Somalia. Men det er ikke utelukket at det kan bli aktuelt i fremtiden, sier Skogen.

fremme arbeidsplasser, vekst og stabilitet i Somalia».

### Årsak: Overfisket

Dét budskapet er Bertelsen Christensen enig i. Prosjektlederen sier han er helt sikker på at piratproblemet oppstod på grunn av det massive internasjonale overfisket. Men nå er både de massive piratangrepene og Norges engasjement i Aden-bukta historie.

– Nå bør alle arbeide for at de so-

maliske fiskerne ikke igjen tar i bruk alle unnskyldningene for en pirat-tilværelse. Det kan kun skje ved at de blir støttet i utviklingen av en velfungerende fiskerisektor. Det betyr infrastruktur på land, utstyr til fangst, med saktegående fartøyer, trening, utdanning og tilgang til markeder. Rekken av behov er lang, og jeg er helt sikker på at også Norge kan bidra til å sikre bedre rettigheter og fasiliteter for somaliske fiskere, sier han. ■

**Berbera er den viktigste havnebyen for fiskeriene i Somaliland, men fortsatt preges fisket langs kysten av Somalia av at enorme mengder fisk tas opp ulovlig av utenlandske trålere.**

Foto: Espen Røst





# – Krisa i Jemen kan smitte til andre land

Krigen i Jemen kan føre til regional ustabilitet, økt ekstremisme og en ny flyktningstrøm til Europa, advarer Noragric-forsker Stig Jarle Hansen.

Av Tor Aksel Bolle

Jemens 25 millioner innbyggere er fanget i konflikten. FN anslår at nærmere 20 millioner mennesker trenger nødhjelp og advarer mot en kommende sultkatastrofe. Over 2000 sivile skal ha blitt drept i kampene så langt.

– Hva er det de slåss om i Jemen?

– Enkelt forklart så er konflikten i Jemen nå en konsekvens av houthienes (en sjiamuslimsk bevegelse, red. anm.) «krypene» kupp. De infiltrerte hovedstaden Sana uten vold på slutten av fjoråret og presset daværende president Hadi til å gå av. Den Saudi-ledede koalisjonen, som blant annet har utført en rekke bombeangrep på Sana og har soldater på bakken i Jemen, støtter Hadi. Houthiene, som har sin maktbase i nord, støttes av Iran. De har også støtte fra deler av den jemenittiske hæren som er lojale til tidligere president Saleh som ble presset ut under den arabiske våren i 2011.

– Hvilken rolle spiller Saudi-Arabia og Iran i konflikten?

– De driver et geopolitisk spill og er opptatt av både egne sikkerhetspolitiske interesser og ambisjoner. Så de

er absolutt viktige aktører. Men dette er samtidig en uhyre kompleks konflikt som på ingen måte drives av kun Iran og Saudi-Arabia. Interne motsetninger, stammelojalitet, religiøse konflikter, personlige lojalitetsbånd og økonomiske motiver spiller også inn.

## Humanitær krise

– Al-Qaida og IS spiller også en rolle?

– Ja. Særlig Al-Qaida er en betydelig faktor og de har kontroll over flere byer. De slåss mot houthiene og er sånn sett på samme side som Saudi-Arabia og USA i denne konflikten. Det sier litt om hvor kompleks situasjonen er. IS har også støtte, men har ikke klart å erobre områder slik som Al Qaida har.

– Hvordan er situasjonen for sivilbefolkningen?

– Svært vanskelig. Den var vanske-

« Jemen har vært glemte både politisk og humanitært. Det utspiller seg en tragedie i landet. »



lig før denne konflikten eskalerte og er selvsagt blitt enda vanskeligere. FN anslår at rundt 20 millioner jemenitter trenger hjelp. Sult og underernæring er et problem i mange områder. Somaliere, som opprinnelig kom til Jemen som flyktninger, har begynt å vende hjem. Jemenitter har også begynt å flykte til Somalia. Det sier en del om situasjonen.

– Noen mener at konflikten kan føre til en ny flyktningstrøm til Europa?

– Det er absolutt mulig. Det finnes velfungerende nettverk for menneskesmugling i området, nettverk som

somaliere og eritreere benytter seg av. Nettverkene kan selvsagt også brukes av flyktninger fra Jemen. Hvis konflikten fortsetter, og kanskje til og med blir verre, vil mange flykte fra landet. Europa kan definitivt bli et mål for mange av dem.

– Mange mener det internasjonale samfunnet har oversett problemene i Jemen og at det kan skape store problemer på sikt. Er du enig?

– Jemen har vært glemt både politisk og humanitært. Det utspiller seg en tragedie i landet, men den har foreløpig havnet i skyggen av situasjonen i Syria. Hvis det internasjonale samfunnet fortsetter å lukke øynene for problemene i Jemen, kan konsekvensene bli veldig uheldige.

## Store konsekvenser

– Hva slags konsekvenser frykter du?

– Jeg har allerede nevnt faren for store flyktningstrømmer og for en humanitær krise i Jemen. Hvis denne konflikten varer lenge, og det kan fort skje, vil disse problemene bare vokse. I tillegg vil store deler av Jemen bli mer eller mindre lovløst og en boltreplass for ulike ekstremistgrupper. Al-



Stig Jarle Hansen er førsteamanuensis ved Universitetet på Ås og Jemen-ekspert. Han advarer mot konsekvensene av en langvarig konflikt i Jemen.

Foto: Espen Røst

## Sett fra sør av Henry Lubega



# Pengeutdelingskampanjen

KOMIKERE, Facebook-ungdom, tidligere militære og gamle travere i politikken. Alle har de kastet seg inn i kampen om å bli Ugandas neste president. Valget er først neste år, men valgkampen er allerede i gang. Til sammen 44 kandidater konkurrerer nå om å overta etter Yoweri Museveni, som har vært president de siste 30 årene.

En av de håpefulle er 27-årige Dan Matsiko. Han har uttalt at Uganda er en «failed state» og er svært kritisk til den sittende presidenten. Matsiko prøver å appellere til Ugandas mange unge og er aktiv på sosiale medier for å samle inn de nødvendige åtte millioner shillingene, cirka 17 500 kroner. Det er hva man trenger for å stille til valg. Arbeidsledigheten blant de unge blir et hett tema i valgkampen, og dette er noe Matsiko er særlig opptatt av.

– Ungdommens problemer kan ikke bli løst av bestefedrene våre, sier han, – det er på tide at Ugandas ungdom stiller seg bak meg for å forandre landet!

Matsiko er forøvrig ikke alene om å slite med å samle inn nok penger til å kunne stille til valg. Mange av kandidatene har det samme problemet.

MED I KAPPLØPET finner vi også utfordrere som tidligere har vært president Musevenis nære allierte. En av disse er tidligere visepresident Gilbert Bukenya, som attpåtil forsøkte å frata Museveni vervet som partileder for regjeringspartiet NRM (National Resistance Movement) for to år siden.

Tidligere statsminister Amama Mbabazi, som har jobbet med Museveni i 35 år, stiller som presidentkandidat. Han er sammen med Besigye den som trolig har størst sjanse til å få en viss oppslutning i kampen mot Museveni. Den 66-årige Mbabazi har, siden han ble avsatt som statsminister, vært en sterk kritiker av regimet. Men hans kandidatur har fått en heller blandet mottakelse.

Mbabazis navn har nemlig nærmest vært synonymt med alle de store korrupsjonsskandalene som har funnet sted under NRMs styre. I den siste skandalen alene forsvant mer enn 50 milliarder shilling – omlag 112 millioner kroner – fra statsminister Mbabazis kontor. Som statsminister har han også fått gjennom flere lover som har hatt til

hensikt å kvele opposisjonen.

– Mbabazi burde slutte å klage over urettferdig behandling i valgkampen. Det var jo nettopp han som var ansvarlig for dette, da han selv var i regjeringa, kommenterte en lektor ved Makarere-universitetet etter at Mbabazi ble arrestert.

Akkurat som i Guatemala, der komikeren Jimmy Morales nylig gjorde et godt valg, har også Uganda en komiker med i kampen om å bli landets president. Bush Ainebyona, bedre kjent som Vicks Kingo, har for fjerde gang annonsert sitt kandidatur i presidentvalget.

Men de foregående gangene har han ikke klart å samle tilstrekkelig med underskrifter (minst 100) i 75 av de 112 administrative distriktene i landet. Så det gjenstår å se om navnet hans vil dukke opp på stemmeseddelen i februar.

OGSÅ DEN TIDLIGERE rektoren ved Makarere-universitetet, Venansius Baryamureeba, stiller til valg. Dette er et klart svar på kritikken landets akademikere har fått for å ha sviktet Uganda. Mange mener de kun har vært opptatt av å analysere den politiske situasjonen, uten å gjøre noe som helst med den. Med i presidentløpet finner vi også Kizza Besigye, som har stilt som kandidat i de tre foregående presidentvalgene. Han er med, til tross for at han i 2011 lovet å ikke stille til valg så lenge Museveni var kandidat.

Av andre kandidater finner vi blant andre: Edward Maitum Engema, sønn av landets første president, Milton Obote. Generalmajor Benon Biraaro er også med. Det samme er Nasser Sebagala, en tidligere borgermester av Kampala. Han har sittet to år i amerikansk fengsel for å ha forfalsket reisesjekker, og ble dømt for å ha tappet amerikanske banker for millioner av dollar i 1998.

FOR OSS HAR valgdramaet så vidt begynt. Om noen måneder kan vi vente oss å se kandidatene og deres lokale støttespillere dele ut kontanter på valgmøter rundt om i landet. For som vanlig handler ikke valgkamp i Uganda om politikk, men om hvem som har evne og vilje til å kjøpe seg flest venner.

Å dele ut penger er helt vanlig praksis i en ugandisk valgkamp, og det kan være betydelige beløp involvert. I 2006 havnet en kvinnelig minister i en bilulykke. Hun skulle delta på et valgmøte sammen med presidenten. I bilvraket ble det funnet to sekker fulle av kontanter.

(Henry Lubega skriver for avisen *Daily Monitor* i Kampala, Uganda.) ■

Qaida er fra før sterke og har også betydelig internasjonal kapasitet. Mye tyder på at de kan ha vært involvert i Charlie Hebdo-angrepet i Paris. IS er også aktive. Et lovløst Jemen vil true skipsfarten gjennom Aden-bukta, noe som vil få konsekvenser for blant annet norsk skipsfart. Langvarig konflikt i Jemen vil også kunne destabilisere Jemens naboland Somalia, Djibouti og Eritrea.

– Kan Norge gjøre noe?

– Norge alene har liten innflytelse, men Norge bør sammen med andre forsøke å presse fram en fredsløsning. Det er viktig at Norge og andre land ser på problemene i Jemen i regionalt perspektiv. Somalia, Jemens naboland, er for eksempel et fokusland for norsk bistand. Hvis konflikten i Jemen vedvarer, vil den underminere mye av den innsatsen Norge og andre land har gjort for å skape utvikling og stabilitet i Somalia. Et ustabil Jemen, hvor IS og Al-Qaida er sterke, er selvsagt ikke positivt for landene rundt. Så alt dette henger sammen og det er viktig at den internasjonale innsatsen i området reflekterer det.

– Hvordan vil en fredsløsning

kunne se ut?

– Jeg tror en regional aktør, muligens AU eller Etiopia, må involveres og drive fram en eventuell fredsprosess. Med støtte fra det internasjonale samfunnet, selvsagt. En fredsløsning vil trolig også måtte involvere en internasjonal fredsbevarende styrke som bidrar til å stabilisere situasjonen. Men for øyeblikket er det langt fram dit, dessverre.

### Lokale krefter

– Jemen trenger både humanitær hjelp og langsiktig bistand. Samtidig er det farlig for hjelpeorganisasjoner å jobbe der. Hvordan kan man løse dette?

– For øyeblikket er det svært vanskelig å drive hjelpearbeid i mange deler av Jemen. Men flere organisasjoner, blant annet ulike FN-organisasjoner og Flyktningshjelpen, er på bakken. UNDP har gjort mye bra arbeid. En fredsløsning vil selvsagt bedre situasjonen, men Jemen vil fortsatt være et svært krevende land å jobbe i. Det er avgjørende at organisasjonene har veldig gode lokale kontakter og at hjelpearbeidet i stor grad involverer og utføres av lokale krefter. ■

◀ Å dele ut penger er helt vanlig i en ugandisk valgkamp. ▶



# Meninger

## Verden har kommet oss litt nærmere

Av Line Hegna

**F**or noen uker siden holdt Zeid Ra'ad Al Hussein, FNs høykommissær for menneskerettigheter, en uvanlig FN-tale. Den jordanske prinsens tale til FNs menneskerettighetsråd var verken tørr eller formell, men poetisk og emosjonell. «Jeg er utmattet og sint», sa han etter å ha sittet ett år i jobben sin, og åpnet talen med en sterk skildring av Aylan Al Kurdi, den syriske treåringeren som «knelte i bønn til bølgen som tok hans liv, og ba om å få en sjanse til, med et annet forløp».

Zeid Ra'ad Al Hussein er høykommissær i en tid hvor vi står midt i tidenes største flyktningkatastrofe, og hvor grove menneskerettighetsbrudd synes å nå nye høyder. 60 millioner mennesker er på flukt fra krig, fattigdom og klimaendringer. Samtidig som behovene er økende, minker FNs og andre organisasjoners ressurser.

Høykommissæren er «utmattet, fordi systemet nesten ikke er i stand til å mestre situasjonen med de ressurser som er tilgjengelige, mens menneskelige lidelser akselererer», og «sint, fordi det virker som om det hjelper lite, samme hva vi sier.» Behovet for humanitær bistand er nå så stort, at givene bare klarer å levere 50-60 % av det som trengs hvert år, skriver Christina Bennett i en rapport fra ODI (Overseas Development Institute) som kom i april i år.

### Nær kollaps

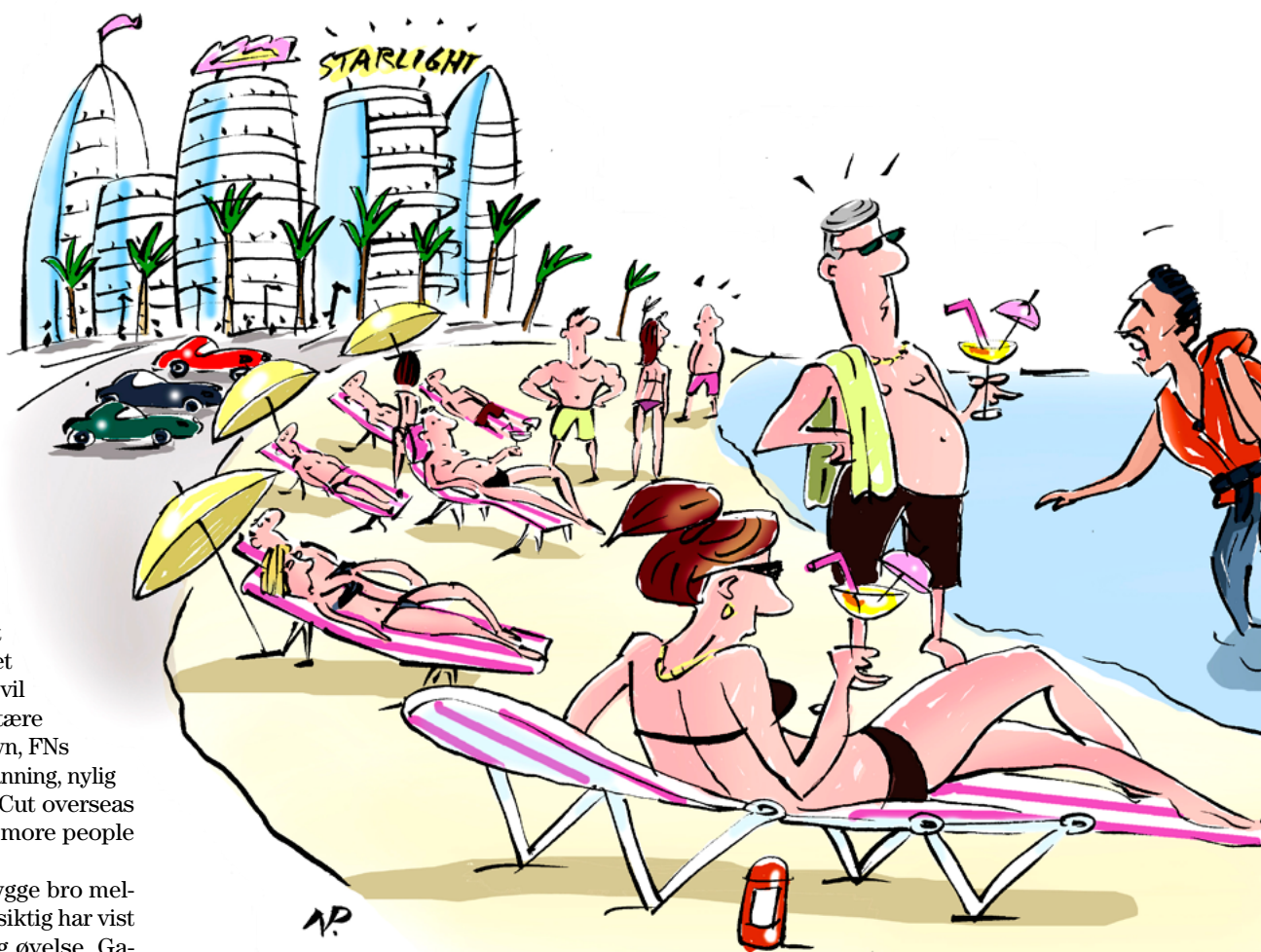
Hva er det så som behøves? Når FN kutter matrasjoner til syriske flyktninger og stopper gjenoppbygging av hjem i Gaza fordi de ikke har penger, kan det se ut som om det opplagte svaret er mer penger fra gamle og nye kilder til humanitær bistand. Dessverre er det nok ikke så enkelt. Når sammenhengene blir for store og komplekse, er det lett å ty til det en-

kle – lommeboka. Men mer penger til kortsiktig humanitær innsats er ikke tilstrekkelig for å reparere en verden på villspor.

Det humanitære systemet holder på å kollapse. Det klarer ikke å svare både på nye kriser og kroniske situasjoner. Samtidig risikerer vi, i forsøket på å slukke humanitære branner, å bygge ned langsiktig bistand og utviklings-samarbeid som har gitt fantastiske resultater. Det er alvorlig fordi det igjen vil resultere i flere humanitære kriser. Som Gordon Brown, FNs spesialutsending for utdanning, nylig skrev i The Guardian; «Cut overseas aid and you force even more people into the boats».

Vi forsøker, men å bygge bro mellom humanitært og langsiktig har vist seg å være en vanskelig øvelse. Gapet er både idemessig, strukturelt og politisk, ifølge Christina Bennett i ODI-rapporten The development agency of the future. Motivasjonen og tilnærmingen til humanitær- og utviklingsaktører er ulik og de går inn på ulike nivåer. Beslutnings- og budsjettprosesser skaper hinder for samarbeid, planlegging og handling. Politisk presses det på for å gjøre

«Det er en gryende enighet om at dagens 'arbeidsfordeling' ikke er svaret på dagens problemer.»



det som er nødvendig og mulig, ofte uten at det egentlig svarer på hva det reelle behovet er. Humanitær bistand brukes politisk for å unngå å måtte engasjere seg mer substansielt i en vanskelig kontekst, skriver Bennett.

### Sammenhengende politikk

I Norge legges snart statsbudsjettet for 2016 fram, og diskusjonen om fordeling av penger – til henholdsvis flyktningtiltak i Norge, humanitær og langsiktig bistand – er allerede i gang.

Den norske debatten er en god illustrasjon av Bennetts poeng. Bud-

sjetstruktur og organisering gjør at menneskers behov kategoriseres som enten akutt eller langsiktig, uten å forholde seg til at det skillet ofte skjuler viktige sammenhenger. Politikere som vil framstå som handlekraftige, bruker penger der det er mest synlig for velgerne og der de er sikre på at de ikke risikerer ubehagelige saker om mislykket innsats. Konsekvensen er at vi ikke klarer å møte mennesker med det de trenger når de trenger det.

Selv om det er en gryende enighet om at dagens «arbeidsfordeling» ikke er svaret på dagens problemer, gjen-

Månedens  
spatist



Elisabeth Rasmusson



Line Hegna



Jan Arild Snoen



→ Følg debattene på nett: [www.bistandsaktuelt.no](http://www.bistandsaktuelt.no)

■ DEBATT

## Kultur metter ikke mager?

FNs splitter nye utviklingsmål anerkjenner kulturens bidrag i en bærekraftig utvikling, skriver Solveig Korum og Tom Gravl fra Rikskonsertens Internasjonale avdeling.

■ DEBATT

## Store ambisjoner, lite penger

Hvordan de nye utviklingsmålene skal nås er ikke klart, men alle synes å være enige om en ting – næringslivet må ha en sentral rolle, skriver Norfund-sjef Kjell Roland.

■ DEBATT

## Bistandsstopp? Jammen, hva med meg?

I utviklingsarbeidet er det viktig å ha fokus på aktørenes egeninteresser. Det er mange velmente programmer som mislykkes, men som likevel fortsetter, skriver Eirik G. Jansen.

Tegning: Niels Poulsen



står det fortsatt mye før vi har landet et nytt paradigme. Hos givene har endringene til nå vært mer tekniske enn fundamentale. Vi trenger en ny åpenhet om sammenhengen mellom politikk, sikkerhet, økonomi og utvikling når det tas beslutninger om prioriteringer for forhold som har med humanitære eller utviklingsmessige problemer.

### Verden trenger seg på

Visst er det mulig å møte flyktningkrisen og å nå de ambisiøse målene i de nye bærekraftsmålene, men ikke om

vi fortsetter i samme spor som i dag.

«Våre liv er knyttet sammen. Beslutninger og handlinger i ett land får konsekvenser i mange andre», sa Zeid Ra'ad Al Hussein i avslutningen av talen sin. Verden har kommet litt nærmere folk flest i Norge de siste ukene, når menneskene som erfarer konsekvensene av feilslått politikk kommer til norske nabolag og europeiske feriestrender. La oss bruke den muligheten som har åpnet seg gjennom ny nærhet og forståelse til å gjøre et nytt forsøk. La oss få det til denne gangen. ■



I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Line Hegna. Hun leder Redd Barnas kommunikasjons- og utviklingspolitiske arbeid.

Morten Jerven

## Kommentar Eva Bratholm



# Fiskerkonas nye frihet

– DET BESTE med å få strøm? Jo, det er å slippe å be mannen min om fyrstikker hver gang jeg skal ha lys. Nå kan jeg slå på slik; SVITSJ!

Slik svarer Safi Aki Kudra på spørsmålet om livet før og etter strøm. I hjemmet har ektemannen sittet på makten over fyrstikkene i årevis. Hver gang en parafinlampe skulle tennes, måtte hun be pent om en fyrstikk. Nå er det over.

Jeg opplevde møtet med Safi som en liten likestillingstriumf på vegne av norsk bistand. Her var noe oppnådd, riktignok i beskjeden format, men et konkret og tydelig resultat.

Safi og hennes familie bor på Makoongve, en liten grønn og vakker øy, en kort båttur utenfor Pemba, på kysten av Tanzania. Når vi besøker henne er det bare fire dager siden strømmen kom, og det lokale energiverket har fått femten nye kunder blant øyas beboere. Dette er mulig på grunn av den store, hovedsakelig norskfinansierte, sjøkabelen som ble lagt fra fastlandet til Pemba for fem år siden.

Å LEGGE KABELN fra fastlandet var et stort prosjekt som involverte mange mennesker og avansert teknologi. Kabelen er 74 kilometer lang, og den ligger noen steder så dypt som 850 meter ned i Det indiske hav. Elektrisiteten fra fastlandet har erstattet svære dieselgeneratorer, som forurenset og var upålitelige. Nå er dieselen borte, og Pemba har fått en stabil strømtilførsel.

Elektrisitet endrer ikke på alt. Den skaper ikke alene varig endrede samfunnsstrukturer, den endrer

ikke kjønnsrollemønstre og avskaffer ikke fattigdom, men en stabil strømtilførsel gjør livet lettere og er helt nødvendig for å kunne få til utvikling. På sykehuset kan operasjoner gjennomføres uten strømavbrudd, vaksiner kan oppbevares kjølig, mat kan lagres forsvarlig, gatene kan lysnes opp og skolebarn kan gjøre lekser utover kvelden.

Men strømmen koster. Energisatsingen på Pemba har fått kritikk fordi de fattigste ikke har råd til strøm. En forståelig kritikk, men de harde realiteter er at elektrisitet er en vare. Strøm er ikke gratis noen steder. Det blir vanskelig å få gjort noe, dersom et tiltak forutsetter at markedet oppheves.

LEDEREN FOR sjøkabelprosjektet, den nå avdøde Tanzania-veteranen Knut Riise, sa til Bistandsaktuelt i 2011: – Det er en utfordring at de fattige ikke har råd til å koble seg på. Men har et par hus i landsbyen lys, blir det tryggere. Det har en verdi, og etter hvert vil folk finne en måte å koble seg på.

På Makoongve har mange funnet en måte, og flere står klar. Mannen til Safi har mistet makten over fyrstikkene, men kan kanskje også vinne noe. Han er fisker. I det varme klimaet har han alltid måttet selge dagens fangst raskt. Nå åpner det seg nye muligheter: Et kjøleskap? ■

«Safis økte makt var en liten likestillingstriumf for norsk bistand.»



Ektemannen hennes har hatt makten over fyrstikkene i årevis. Hver gang en parafinlampe skulle tennes, måtte Safi be pent om en fyrstikk. Foto: Per Liebeck



## 36 Portrettet

# Gate- guttten

I dag leder han Flyktninghjelpens senter for internt fordrevne i Geneve. Som 12-åring sov han på gaten i Chile. **Av Hege Opseth Vandapuye**

**J**eg var en gutt på gaten i Chile på 70-tallet, sier han enkelt. Ingen som kjente ham den gang ville trodd at denne gutten, som levde på gaten i tre år, skulle ende opp med å ha møter med Obama-rådgivere i Det hvite hus i USA som voksen, ta en mastergrad på Harvard, få direktørtittel og bruke livet som en forkjemper for menneskerettigheter og flyktninger.

## Har kjent på nøden

Mens Europa rystes av daglige meldinger om den store strømmen av flyktninger, sitter to meter høye Zamudio på sitt kontor i Geneve og analyserer og forteller verden hva som er i vente. Han vet hvilke utfordringer som møter landene de nødstedte søker til. Han vet noe om hvilke ressurser de rår over. Og hvilke utfordringer de vil møte.

Han har kjent på begge deler, både nøden og utfordringene han måtte lære seg å takle. Det er noe han tar med seg i jobben, hver dag.

– Flukt handler ikke om fattigdom. Det handler om sikkerhet og menneskerettigheter, om behovet for beskyttelse av disse rettigheter, fastslår Alfredo Zamudio og fortsetter:

– Noen må bistå for å redde livet til båtflyktningene. Men vi må ikke se Europas strender som slutten på den lange reisen. Vi må samtidig se de som er her, de som er underveis og de som ikke har beskyttelse der de er. Noen må beskytte deres rettigheter som flyktninger.

Han er engasjert i det store bildet. Datteren Ulrike mener at farens engasjement for flyktninger er en naturlig forlengelse av det livet han selv har levd.

– En gang sa han at til meg at en ting man kan strekke seg mot er at verden blir litt bedre av at man selv lever. Jeg synes det var en veldig fin leveregel, og jeg har den i bakhodet hele tiden, sier hun til Bistandsaktuelt.

## Forsiktige ord

Faren hennes kommer fra det han beskriver som «en liten og litt søvnig by på et annet kontinent», byen Arica i Chile.

Han forteller tidvis sin egen dramatiske historie fra denne småbyen på 1970-tallet. Det kan skje både i møtet med mennesker i nød og i møtet med mennesker med makt. Men han er for-

siktig med ordene:

– Jeg er født i Chile, og jeg var 12 år gammel da militærkuppet stoppet min barndom. Min far og jeg bodde alene. Han var politisk aktivist på lavt nivå i byen vi bodde. Han ble arrestert dagen etter militærkuppet 11. september 1973. Det skjedde hjemme. Vi hadde allerede bestemt oss for å dra, fordi vi forstod at vi var i fare. Da han ble arrestert, var jeg i butikken like ved for å kjøpe mat. Dette var maten vi skulle ha på reisen, til fots gjennom ørkenen til Peru. Men vi kom aldri så langt.

Etter arrestasjonen av faren hadde Alfredo ingen annen familie han kunne bo hos. Han levde på gata fra han var 12 år til han var 15.

– Jeg fikk litt hjelp underveis fra gode mennesker, men stort sett var jeg på gata. Du gjør hva du må for å overleve. Jeg sov under broer, i sanden, i pappesker og av og til i en varm og god seng.

Slik var livet, helt til faren en dag fikk besøk i fengselet. Den norske ambassadøren Frode Nilsen intervjuet faren – og fikk et godt inntrykk av ham.

– Far ble anbefalt som kvoteflyktning. Ambassadøren mente min far hadde store beskyttelsesbehov og ingen andre land ville ta ham imot, men Norge kunne være vår vei til frihet og fred.

Ungguttten fikk beskjed om at faren skulle få reise. Han og faren møttes på flyplassen i Santiago.

– Mens jeg så på, tok politiet håndjernene og fotlenkene av ham. Deretter ble vi geleidet bort av ambassadøren.

I Norge ble far og sønn tatt imot av Flyktningrådet (*forløperen til Flyktninghjelpen, journ.anm.*).

– De kjørte oss til et hospits på Frogner. Da begynte det nye livet, sier Zamudio.

## Test på humanitet

Han fikk selv kjenne på godhet da ambassadøren geleidet ham og faren om bord i flyet og til et nytt liv. I dag sier han at situasjonen Europa står overfor er en test på vår humanitet. Men han er ikke bare glad for bildet som skapes i media.

– Det som skjer nå i Europa, er en liten krise sammenlignet med det som skjer ellers i verden. Den store testen på menneskelighet ser du i Jordan, Libanon, Tyrkia og Irak. Tross de enorme problemene internt i disse landene forsøker de å gjøre det beste ut av si-

## HVEM?

- Alfredo Zamudio
- Alder: 54
- Direktør for Flyktninghjelpens senter for internt fordrevne i Geneve.

**Alfredo Zamudio endte som kvoteflyktning sammen med faren i Norge. Det ble redningen hans. Nå bruker den to meter høye mannen sin egen erfaring i arbeidet for verdens flyktninger.**

Foto: Ken Opprann



tuasjonen og hjelpe menneskene som flykter, sier Alfredo.

Han understreker at det vil ta tid før løsninger kommer. Og når en krigssituasjon trekker ut, over mange år, så kan man ikke forvente at folk skal dra tilbake.

– Det haster med å prøve å forebygge og endre det som skaper internt fordrevne og flyktninger. Skaper vi ikke løsninger, vil det det bare bli flere og flere som trenger beskyttelse og noen vil måtte krysse grenser for å finne sikkerhet, sier han.

Om sin egen historie sier Zamudio at uansett hvor mange ganger han forteller den, er det vanskelig og tungt.

## Forteller ikke alt

Fortellingen om hvordan han selv kom til Norge kaller han «den snille historien». Men det finnes også en annen historie: De kalde nettene på gaten, under bruer, sulten som gnaget, redselen for

faren som var i fengsel. Opplevelsene har satt sitt preg på livet hans.

– Jeg husker følelsen da jeg kom hjem etter at far ble arrestert. Alt var ødelagt, det var ikke mitt hjem lenger. Jeg tok min fars skjorte fra sengen, luktet på den og kjente på savnet av ham. Det er det tristeste øyeblikk jeg noensinne har hatt i livet. Det var en erkjennelse av at det var slutt på det livet jeg kjente, sier han.

Folk som har vært igjennom slike opplevelser, forteller ikke for mye – for ikke å gjøre folk for opprørte, mener han.

«Jeg løftet min fars skjorte opp fra sengen, luktet på den og kjente på savnet av ham. Det er mitt livs tristeste øyeblikk.»





– Det er vanskelig fordi man forteller noe som er vondt å høre for mot-takeren også. Slik tror jeg det er for mange som kommer til Norge i dag. Samtidig er det umulig å ha den fulle forståelsen av hva de flykter fra uten å ha vært der selv.

Etter en tenkepause fortsetter han:

– Jeg forteller litt om egne erfaringer. Min historie kan være nyttig. I 1973 var jeg et offer. Men er ikke det i dag. Dagens flyktninger er i samme situasjon som jeg en gang var; i en akutt krisesituasjon i livet. De trenger hjelp i øyeblikket. Det er hva det handler om, sier Alfredo til Bistandsaktuelt.

Statistikkene er dystre; I dag er det over 60 millioner enkeltmennesker som er fordrevet fra sine hjem. Halve befolkningen i Syria er enten på flukt eller internt fordrevet. Over 400 000 flyktninger har tatt seg til Europa i år. Tallene og historiene vi hører og leser om blir bare verre og verre.

### Ikke bare fattigdom

Men det finnes også flyktninger det ikke snakkes så mye om, understreker han. Det er de som går i milevis på varm ørkensand i Sahel-området. De som har vært i samme flyktningleir i Darfur som Alfredo en gang var sjef for. Noen har vært i slik leirer i over ti år.

– Flukt handler ikke bare om fattigdom eller mangel på muligheter. Det handler også om sikkerhet og menneskerettigheter. Adgang til skole, helse, ytringsfrihet. Det er ikke slik at kun fattige er ofre for menneskerettighetsbrudd og trenger beskyttelse. Mennesker er komplekse og sammensatte. Når nyankomne flyktninger som kommer til Europa har en iPhone, betyr det at de kommer fra en middelklasse – og de har brukt ressursene sine for å dra, sier Alfredo.

Han brenner for flyktnings rettigheter. Det er lange dager på konto-

ret i Geneve. Arbeidet er som en evig brannslukking – man slukker noen branner, men det blusser stadig opp nye.

På privaten er det kona og datteren som er viktigst. Og på kjøkkenet får han tiltrenge pauser fra jobben.

### Baker brød

– Hvordan slapper du av?

– Jeg går i én time hver dag, langs veien, på vei hjem. Og hver lørdag baker jeg brød. Det er min meditasjonstid.

– Om jeg skulle beskrevet pappa til en som aldri har truffet ham ville jeg nok startet med å si at pappa er veldig høy, sier datteren – og viser til det uomtvistelige faktum at mannen rager omtrent to meter i landskapet. I noen land i verden virker det enda mer påfallende enn i Norge.

Yoghurtbrødet hans er populært i familien. Det er også humoren hans.

– Pappa elsker å danse, og å synge.

Han liker å gå tur, elsker bøker og historie, og å reise. Han er veldig glad i mennesker. Han har stor rettferdighetssans, og er ganske sta. Han jobber hardt. Han er tålmodig, sier datteren om faren.

Og med verdens flyktningkrise kan direktøren for Flyktninghjelpens kontor i Geneve trenge all den tålmodigheten han er kjent for. Han trekker frem en historie fra sin tid som hjelpearbeider under Balkan-krigen, for å beskrive virkningen av krig på enkeltmennesker.

– Fremover skal vi også huske at for de som kommer er ikke krigen over. Etter krigen i Bosnia var det en kvinne som sa til meg: «Jeg vet det er fred, men inni meg hører jeg fremdeles lyden av bomber». ■

For oppskriften til Alfredo Zamudios meditasjonsbrød: Se samme artikkel i vår nettutgave.



## 38 Bakerst



## Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Gado har for tiden i permisjon. I denne perioden vil vi resirkulere noen av hans klassikere. Denne er fra 2010.

# Hva i all verden?



Foto: Wikipedia



**1** Hvem er dette?

**2** Hva slags styreform er det i Thailand?

**3** Hva heter den mest folkerike byen i Syria?

**4** Hva er størst i areal: Swaziland eller Sør-Trøndelag?

**5** Hva er de to offisielle språkene på Haiti?

**6** Hvilket år ble Norfund etablert av Stortinget?

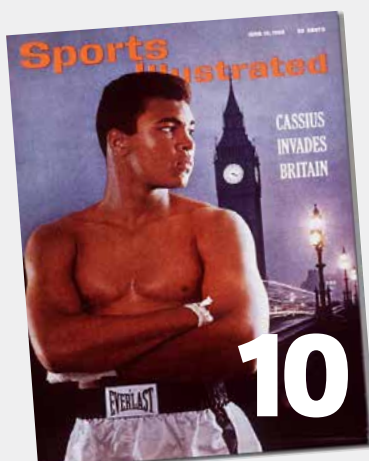
**7** Hva står forkortelsen NATO for?

**8** Kan du nevne verdens tre største byer?

**9** Hva betyr bilateral?

**10** Bokseren Muhammed Ali tente OL-ilden i Atlanta i 1996. Men deltok han noen ganger i OL som utøver?

**11** På hvilken dato markeres FN-dagen?



**12** Hvilken planet ligger nærmest solen?

**13** Hva er Kyoto-protokollen?

**14** Dette grunnstoffet har forkortelsen Pb, og er også tittelen på en roman av Lars Saabye Christensen. Hvilket grunnstoff?

**15** I hvilke to land ligger Gobi-ørkenen?

**16** Hva heter det dypeste havområdet i verden?

**17** En av tidenes mest berømte rockevokalister ble født på øya Zanzibar. Hvem?

**18** Hva står forkortelsen UFO for?

**19** Hvor finner man Al Aqsa-moskeen?

**20** Er regnskogen i Amazonas større enn Norge, Sverige, Finland og Danmark til sammen?

### Ekspertnøtter:

**1** På slutten av 1970-tallet var dette en søvlig fiskerlandsby i Kina, i dag er det en millionby like i nærheten av Hong Kong. Kan du navnet på byen?

**2** Kinas «siste keiser», Deng Xiaoping, studerte, jobbet og ble radikalisert i et europeisk land. Hvilket?

**3** Hvilket kinesisk keiserdynasti var det siste?



Foto: Wikipedia



# Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til [baktuelt@gmail.com](mailto:baktuelt@gmail.com).



**Eirik Sandnes Lindebjerg** er ny utviklingsrådgiver i WWF-Norge. Han kommer fra FNs miljøprogram i Geneve. WWF-Norge driver miljøbistands- og samarbeidsprosjekter i Asia, Øst-Europa og Afrika.



Musikartisten **Sting** støtter årets TV-aksjon på NRK til inntekt for Regnskogfondet. Sting skal være til stede i Oslo under aksjonen søndag 18. oktober. Hans sang «Fragile» er valgt som årets aksjonslåt.



**Anne Espeland Berg** begynner som organisasjonssekretær i RE:ACT, Strømestiftelsens ungdomsorganisasjon. Hun er ansatt i en 20-prosentstilling og blir RE:ACTs første ansatte.



International Alert har utnevnt **Harriet Lamb** til ny direktør. Hun kommer fra jobben som administrerende direktør i Fairtrade International og har tidligere vært direktør for Fairtrade Foundation i Storbritannia fra 2001 til 2012.



**Erik Berg** (se intervju over) er valgt som styreleder i Habitat Norge. **Odd Iglebæk** (bildet) ble nestleder, **Julia Øveraas** sekretær. **Tore Kiøsterud**, **Anne M. Lunde** og **Sven E. Svendsen** ble valgt som styremedlemmer.

## Byfolkas forkjemper

Erik Berg (bildet) er ny styreleder i Habitat Norge. Han har tidligere jobbet i i Norad og UD, blant annet med urbane utviklingsspørsmål. Av alle små organisasjoner er Habitat Norge for tiden den viktigste, mener han.

– **Hva er egentlig Habitat Norge?**

– Foreningen ble stiftet i 1988 og prioriterer informasjons- og påvirkningsarbeid om internasjonale urbane spørsmål. Vi arrangerer hvert år Habitat-dagen: en møteplass for lokale, nasjonale og internasjonale myndigheter og organisasjoner, sivilsamfunn og næringsliv. Tematisk fokus har vært krig/konflikt i byer, urbane flyktninger, matsikkerhet, fysisk og sosial infrastruktur, ungdom og likestilling.

– **Hvorfor er urbanisering viktig?**

– Byene endrer alt, overalt og løpende. Vår planet er i ferd med å bli et enhetlig sammenbundet, komplekst og ustabil urbant system. Historiens største folkevandring skjer i dag i Afrika og Asia. 25 millioner mennesker flytter årlig til byer under langt verre forhold enn i Europa. Vår tids virkelige humanitære katastrofe ligger i by-slum som knapt står på



kartet.

Denne globale megatrenden har giverland og internasjonale organisasjoner neglisjert. Ringvirkningene av denne folkevandringen vil bli dynamiske globale økonomiske endringer. Nå begynner de å nå Europa, og vi er ikke forberedt.

– **Hva skal du jobbe med?**

– Gjennom FNs bærekraftsmål har vi fått et nytt urbant utviklingsmål – SDG 11 – som må operasjonaliseres og finansieres. Ett utgangspunkt blir en ny global FN-Habitat-agenda som vedtas i Quito, Ecuador, i oktober 2016. Habitat Norge vil bruke tiden til å påvirke utviklingen av en norsk urban globalpolitikk gjennom konferanser, tidsskrift-publikasjoner og møteserier. Her vil særlig stemmene fra grasrotbevegelser i Sør lede an.



**Anne-Birgitte Albrechtsen** tar over for Nigel Chapman som ny leder i Plan

International. Hun kommer fra stillingen som FNs assisterende generalsekretær og visedirektør ved FNs befolkningsfond (UN-FPA). Hun er dansk.



Den erfarne UD-mannen **Tore Hattrem** (53) er utnevnt til ny statssekretær i Utenriksdepartementet. Han kommer fra jobben som ekspedisjonssjef i UDs regionalavdeling. Hattrem tok aspirantkurset i 1992 og har siden hatt en rekke stillinger i utenriktjenesten, blant annet som norsk ambasadør i Sri Lanka og i Afghanistan. Tidligere statssekretær **Bård Glad Pedersen** (H) går tilbake til Statoil.



**Anne-Karin Nygård** er ansatt som administrerende direktør i Partnership for Change. Hun har hatt stillingen som leder for organisasjonens kvinnesatsing siden november 2014. Hun kom da fra stillingen som generalsekretær i Norske Kvinners Sanitetsforening, der hun var i 7 år. **Ingrid Stange**, som stiftet Partnership for Change i 2012, fortsetter som styreleder.

**9606 FØLGERE! BLI MED OSS PÅ FACEBOOK**

Antall følgere per 1. oktober 2015

BISTANDSAKTUELT

Nansenprisen er tildelt den afghanske flyktingen og læreren **Aqeela Asifi** (49). Hun har viet sitt liv til å utdanne afghanske flyktningjenter i Pakistan. Nansenprisen deles ut av FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR). Flyktninghjelpen er sammen med UNHCR vertskap for prisutdelingen.

## LITT MER ENN KRIG OG KATASTROFER

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?  
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen?  
Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig?  
Nå har du muligheten.

Du kan også tegne abonnement direkte på [www.bistandsaktuelt.no](http://www.bistandsaktuelt.no)

Ja, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse, etasje og leilighetsnummer, hvis mulig

Postboks

Postnummer Poststed

BISTANDSAKTUELT

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad  
Postboks 8034 Dep.  
0030 OSLO

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt:  
Utkommer ca.  
6. november 2015



Norad







«We are rebels» er en av over 80 filmer som vises under festivalen Film fra Sør 8.-18. oktober. Agel, en tidligere barnesoldat, returnerer etter et asylopphold i Australia. Nå vil han bistå i gjenoppbyggingen av landet sitt.

## Sæere filmer i 25 år

Over 2000 filmer har snurret over lerretet siden festivalen Film fra Sør startet opp for 25 år siden. Målet nå er en egen kino med kvalitetsfilm og popcorn – hele året. **Av Anne Håskoll-Haugen**

**D**et var en mørk og stormfull aften. Universitetet i Oslo lå innhyllet i tåke. I en dunkel sal satt femti mennesker tett sammen, med oppspilte øynene. Det knitret i poser med salte ufo, mens Historien om øgler flimret over lerretet.

– Det var en komplett uforståelig film. Vi hadde fått den anbefalt fra noen vi kjente fra Chile, men aldri sett den før den ble vist som åpningsfilm. Universitetsrektoren var invitert, det var helt katastrofe.

Lasse Skagen, kunstnerisk leder for Film fra Sør, ler og mimrer. Han har vært med siden festivalen startet opp med et magaplask denne kvelden. I tillegg hadde maskinisten brukt for mye olje på rullen, så filmen spruttet av hele tiden. Festivalens grunnlegger, Dag Asbjørnsen, befinner seg nå i EU-kommisjonen i Brussel.

### Protest i finklær

Det kunne endt her, men 25 år senere har festivalen vokst seg ut av forelesningssalene, og inn på Filmens hus i Oslo. Over 2000 filmer har det blitt, utsolgte forestillinger, stjerne-regissører fra land vi sjelden forbinder med kinokunst, og debatter om krig, flukt og demokrati.

– Det hele startet som en protest mot at det ikke ble vist film fra Latin-Amerika på norske kinoer. I 1993 tok vi på oss finklærne og spaserte ned til sjefen for Oslo Kinematografer, Ingeborg Moræus Hansen. Hun så

«Det hele startet som en protest mot at det ikke ble vist film fra Latin-Amerika på norske kinoer.»

i taket under hele møtet, men da vi var ferdige, så hun på oss og sa høyt – Dere skal få vise filmer fra sør på våre kinoer!

På den tiden var rundt to prosent av kinopremiere filmer fra sør. Ballen begynte å rulle, og fikk fart på seg da Norad bestemte seg for å støtte festivalen. Siden har det blitt enda en festival; Arabiske filmdager og et eget fond for å støtte filmskapere i utviklingsland. Målet er å bidra til informasjon om film og filmskapere fra Sør og nyansere de bildene man har av disse landene. Festivalen skal være et vindu mot verden.

### Nyanserer verden

– Er det landets mest nerdete publikum som tenker seg i de røde plysj-stolene deres?

– Absolutt ikke. Det er stor spredning, både i alder og etnisitet. Det er en bra ting, at vi kan komme sammen å dele gode filmopplevelser. Mange kommer for å se filmer fra hjemlandet, spesielt latinamerikanerne.

– Bildene vi har av verden er så forenklet; fattige folk i Afrika, nød og elendighet. Film fra sør forsøker å gjøre noe med dette, vi viser andre historier og nyanserer nordmenns bil-



Lasse Skagen, kunstnerisk leder

de av verden. Men festivalen er ikke først og fremst pedagogikk, fokuset ligger på å vise filmer av høy kvalitet.

– Og hva sier spåkulen om fremtiden?

– Fremtiden er veldig lys, blant annet prøver vi å etablere egen kino, en alternativ arena, hvor filmer fra sør har en selvskreven plass, hele året igjennom.

– Får vi se «Historien om øgler» der?

– Kanskje det! ■

Les mer om årets filmer under Film fra Sør på våre nettsider.

### Film fra Sør

■ Festivalen arrangeres fra 8. – 18. oktober i Oslo, og viser over 80 filmer fra Latin-Amerika, Asia og Afrika.

■ Norad støttet festivalen de første årene. Nå finansieres den av Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet via Sørfond – som gir produksjonsstøtte til regissører fra land i Sør. For perioden 2015–18 er støtten på 13,4 mill kroner.